

LA FAMÍLIA BRO, D'IMPRESSORS GIRONINS

PER

ENRIC MIRAMBELL I BELLOC

El segle XVIII és el moment fort per la història de l'impremta gironina. En els primers anys de l'esmentada centúria s'estableixen a Girona dues famílies d'impressors que ompliran la major part de l'activitat de l'art impressòria a la ciutat. Són els Oliva i els Bro.

En un treball anterior¹ estudiàvem els impressors de la família Oliva; avui ho farem amb els de la família Bro. Amb aquest treball que presentem avui quedarà gairebé complet l'estudi de la impremta gironina que vaig iniciar amb la meva tesi doctoral,² i que he anat publicant parcialment en diverses ocasions.³

La presència dels Bro a Girona vindrà determinada per raons polítiques derivades de la guerra de successió; per la major demanda del mercat, fruit de les característiques culturals del segle XVIII, i per la desaparició de la prestigiosa impremta dels Palol, que en la segona meitat del segle XVII havia desenrotllat una intensa activitat professional.

¹ *Els impressors gironins de la família Oliva*, a ANNALS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS GIRONINS, vol. XXVI, 1982-83, pàgs. 159-208.

² *Bibliografía gerundense desde la introducción de la imprenta hasta el siglo XX*. Resumen de la Tesis..., Barcelona, 1966.

³ *Mateu Vendrell y el primer libro impreso en Gerona*, a "Revista de Gerona", n.º 41, 1967.

Nuevos datos sobre los impresores de incunables de Gerona, a "Revista de Gerona", n.º 51, 1970.

Llibres, llibreters i impressors gironins del segle XV, a "Estudi General. Miscel·lània commemorativa del desè aniversari del Col·legi Universitari de Girona", n.º 1, vol. I, 1981, pàgs. 119-125.

El arte de imprimir en la ciudad de Gerona, durante el siglo XVII, a "Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos" (en curso de publicación).

Les Confraries de llibreters i d'impressors, a "Revista de Girona", n.º 96, 1981.

Dues branques de la família Bro treballaren en l'art d'estampar a la Girona del segle XVIII. El taller que regentaren els membres d'una d'elles tingué continuïtat durant tot el segle XIX i fins els primers anys de la present centúria. Però la presència del cognom Bro en els peus d'impremta s'acabà en el mateix segle XVIII.

L'origen de la família Bro el trobem al regne de França; d'allí passaren a Barcelona, i de la ciutat comtal es traslladaren a Girona, precisament per les dificultats que en la ciutat partidària de la causa de l'Arxiduc trobà Gabriel Bro, per la seva condició de francès, prengué la decissió de traslladar-se a Girona.

GABRIEL BRO, PARE I FILL

Gabriel Bro havia treballat a Barcelona com a impressor; però, tal com deiem abans la seva condició de francès li havia creat serioses dificultats, que afectaven fins i tot a la bona marxa del seu negoci. Aquesta circumstància i les bones perspectives per a obrir una nova impremta que presentava la ciutat de Girona l'inclinaren a instal·lar-se aquí.

El 23 de juliol del 1703⁴ estableix una concòrdia amb Rafel Trellas, llibreter. En aquest document Bro es compromet a portar tot el material que integrava el seu taller establert a Barcelona; Trellas per la seva part hi posa la casa i s'obliga a pagar la meitat del valor del taller d'en Bro; fixat l'import per dos impressors de Barcelona designats per abdues parts. Convenen en que conjuntament compraran el taller de Jeroni Palol, en cas de que es posi en venta, tal com preveuen que succeirà. Però si el taller dels Palol no es posa a la venta, o no els és possible adquirir-lo, Rafel Trellas es compromet a comprar a França una fundició de lletra de cícero, nova, i de la millor qualitat que es pugui trobar.

El taller dels Palol no l'adquiriren, ja que els passà al davant en Francesc Oliva. Però la societat Bro-Trellas anà endavant, doncs trobem publicacions amb el seu peu d'impremta corresponents a l'any 1704.

Aquesta companyia va durar molt poc, per causa de la prematura mort d'en Rafel Trellas. El mes de gener de l'any 1708 la viuda Trellas ven llibres i altres materials a Jaume Bro, impressor, de qui

⁴ Apèndix documental. Document n.º 1.

parlarem més endavant.⁵ Un altre document de 31 d'agost del 1717 ens mostra a Gabriel Bro i la seva esposa Francisca Perdiguier pagant a la germana de Rafel Trellas, Marianna, la quantitat de 55 lliures i 8 sous de moneda barcelonina, com a liquidació de tots els comptes pendents entre abdues parts, tant per raó de la premsa, làmines de fusta o metall, caixes de lletra, com de qualsevols altres materials.⁶

Es veu doncs que la participació de Rafel Trellas en la companyia formada amb Gabriel Bro, es repartí a la seva mort entre la seva vídua i la seva germana, les quals vengueren els materials que els hi corresponia, respectivament a Jaume i a Gabriel Bro.

Des d'aquest moment podem constatar com Gabriel Bro continuarà tot sol l'activitat en el taller. Però l'home no fou massa afortunat en la seva activitat professional, ni en els demés aspectes de la seva vida, que per cert tingué una duració considerable. Passà per moltes contrarietats tant pel que es refereix a la seva situació econòmica com al seu estat de salut. Sofrí privacions i fins i tot misèria. No ens resten massa mostres de la seva producció, que no fou ni brillant ni abundosa.

A l'acabar la Guerra de Successió, amb la victòria de la causa de Felip V, Gabriel Bro aprofita la seva condició de francès i la circumstància d'haver sofert persecució per part dels partidaris de la causa de l'Arxiduc, per obtenir un nomenament d'impressor real, que li donava l'exclusiva per imprimir tots els papers oficials, així com el *Pronóstich anual*.

Però aquest nomenament i aquest privilegi no li devien valdre de gran cosa en la pràctica, doncs sovint el trobem dirigint-se a les autoritats en defensa del seu dret, que li era discutit, si no de dret si de fet; i en repetides ocasions aporta acta notarial del seu privilegi.⁷

Fins i tot es queixa de que l'Ajuntament no respecta la seva condició d'impressor real. Aquesta denúncia motiva que la corporació municipal es dirigeixi al Fiscal de la Reial Audiència manifestant que des de que Gabriel Bro obtingué el nomenament d'impressor

⁵ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Joan Andreu, 13 de gener de 1708.

⁶ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Lagrifa.

⁷ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Andreu Ferrer; 12 de maig de 1718; 19 d'abril de 1719; 18 d'abril de 1720; 30 desembre 1721. I apèndix documental, document n.º 2.

reial, no ha encarregat més que a ell els impresos del comú.⁸ Bro admet l'afirmació de l'Ajuntament.⁹

La documentació que estem comentant ens mostra un home amargat per la seva situació: dificultats d'ordre econòmic, els negocis que no marxaven; quatre fills per mantenir; uns privilegis d'impressor reial que en la pràctica es traduïen en ben poca cosa. Totes les notícies documentals que hem trobat referents a Gabriel Bro toquen més a queixes i lamentacions que a les característiques de la seva producció professional. Ens consta però que a l'any 1717 tenia una parada de llibres sota les voltes de la plaça de les Cols.¹⁰ El 2 d'abril del 1720 sol·licitava autorització per reimprimir un original que havia obtingut a Madrid; del qual no fa constar el títol.¹¹

Els últims anys de la vida de Gabriel Bro seran extraordinàriament tristos. La malaurança s'anirà accentuant fins a la seva mort que li arribarà en edat molt avançada.

El 24 de desembre del 1742, el metge Josep Coquet certifica que Gabriel Bro té més de vuitanta anys d'edat, es cec i sofreix una doble hernia.

D'en Gabriel Bro en coneixem una filla, Anna, i un fill, Gabriel; no han quedat dades referents als altres dos fills que sabem tingué; probablement deurien morir joves. Anna es maridà, l'any 1730, amb el metge de Camallera Francisco Lleongi, que era fill del difunt farmacèutic de Peralada.¹²

El seu taller el trobem primerament a la Plaça de Sant Pere, i més tard a les Ballesteries. En l'any 1732 Josep Quer li arrenda una casa que té una porta que dona a la Baixada de Sant Feliu, i dues al carrer de les Ballesteries, per la part del riu Onyar. Dita casa, l'última del carrer de les Ballesteries, encara avui la podem contemplar amb la mateixa disposició d'obertures.¹³

Amb data 30 de juny del 1730, Josep Brusi, calderer, i Francesc Noguer, fabricant d'olles, certifiquen que coneixen a Gabriel Bro, i que saben que es cec, que no pot anar sol, i que a més a més és

⁸ Arxiu Històric Municipal de Girona, manual d'acords del 1720, fol. 171.

⁹ Arxiu Històric Municipal de Girona, manual d'acords del 1720, fol. 173.

¹⁰ Apèndix documental. Doc. n.º 3.

¹¹ A.H.P. de G., manual del notari Andreu Ferrer.

¹² A.H.P. de G., manual del notari Dedeu (12 de desembre 1730).

¹³ A.H.P. de G., manual de notari Dedeu (19 d'octubre de 1732).

molt pobre, com també ho és el seu fill. Que amb el que guanya el seu fill, que també exerceix la professió d'impressor, no en tenen per viure, i es veuen en la necessitat d'acceptar l'ajut de persones caritatives.¹⁴

El primer de juny de 1743, en vida encara de Gabriel Bro, el seu fill del mateix nom lloga la primera casa del carrer de les Ballesteries, de la part del riu, per tal d'establir-hi el taller d'impressor. Passa, doncs, el taller d'un extrem a l'altre del mateix carrer.¹⁵

En la segona meitat del mateix any morí Gabriel Bro, deixant com hereu, més que dels seus béns, de la seva pobresa, el seu fill Gabriel.

El 18 de desembre de 1743, Francesca Perdiguer, vídua de Gabriel Bro, fa donació de tots els seus béns, i de tot el que rebé en herència del seu difunt marit, al seu fill Gabriel. Aquest es comprometé a mantenir-la a casa seva, proporcionant-li aliments i vestit, i tot allò necessari per la vida d'una persona.¹⁶

Gabriel Bro fill, no fou més afortunat que el seu pare. Una mostra de la seva precària situació es la concòrdia que signà amb Sebastià Govern i Narcís Peras, que palesa no tan solament la seva pobresa, sinó també la seva manca de crèdit.¹⁷

Més clarament es manifesta aquesta trista situació en el contracte de companyia que s'estableix el 17 de desembre del 1743. Per una part Gabriel Bro i la seva mare, per altra part Sebastià Govern.¹⁸ Aquest es compromet a facilitar-los-hi el paper necessari per les seves impressions; però d'una manera que demostra la falta de confiança que inspiraven aquella família d'impressors. El paper els hi serà subministrat a petites dosis, mentre ells aniran entregant els plecs impresos. En el moment en que tota l'obra sigui acabada d'estampar, i el dit Govern la tindrà en son poder, els hi anirà proporcionant petites partides d'exemplars per la seva venda, que seran reposades a mida que es venguin i es paguin. Aquest tracte implica una tutela, com si es tractés de persones menors d'edat (que evidentment no ho eren), o be incapacitats per regir un negoci.

Aquesta és la darrera notícia que trobem referent a Gabriel Bro. Encara que no es pot provar d'una manera totalment documentada,

¹⁴ A.H.P. de G., manual del notari Andreu Ferrer.

¹⁵ A.H.P. de G., manual del notari Andreu Ferrer.

¹⁶ A.H.P. de G., manual del notari Andreu Ferrer.

¹⁷ Apèndix documental. Doc. n.º 4.

¹⁸ Apèndix documental. Doc. n.º 5.

m'atrebeixo a suposar que la impremta dels Gabriel Bro fou adquirida pel llibreter Antoni Oliva. Ens consta que aquest Oliva va adquirir un taller l'any 1744; però s'ha perdut el protocol d'aquell any del notari que va autoritzar la transacció. En un estudi comparatiu dels tipus que integren els impressors de Gabriel Bro i d'Antoni Oliva trobem evidents coincidències.

Quan ja havíem escrit les ratlles precedents hem trobat proves documentals de la certesa del que suposàvem. No es que hagi aparegut el protocol del 1744 que incloïa el document de compra-venda del taller de Gabriel Bro; però si unes notícies ben clares sobre aquest punt.

Ja deiem a l'estudiar els impressors de la família Oliva,¹⁹ que Antoni Oliva havia rebut ajut econòmic del beneficiat de la Col·legiata de Sant Feliu, en Jeroni Sitjar i Boix. En un document de debitori auriat pel notari Sala, el 28 de setembre de 1755²⁰ referent a aquesta aportació econòmica del beneficiat Sitjar, que havia assolit la respectable quantitat de 2.187 lliures, consta que el 19 de maig de 1744 i en acte autoritzat pel notari Alexandre Andreu, dit Antoni Oliva compra una premsa, lletreries, prestatges i eines per valor de 202 lliures i 4 sous.

Per altra part, en el llibre de comptes de l'esmentat notari Alexandre Andreu²¹ hi ha un assentament de càrrec a Antoni Oliva per import de 2 lliures, 10 sous, per una carta de venda que li fa Francesca Bro, pel preu de 199 lliures i 14 sous, en data 19 de maig del 1744.

Si sumem la quantitat de què és acreedor el notari amb la que importa la venda, ens dóna la xifra de 202 lliures 4 sous, que és la mateixa que consta en el debitori primerament esmentat. Queda així ben clar que Francesca, vídua de Gabriel Bro, va vendre els materials i instrumental del seu taller a Antoni Oliva en document autoritzat pel notari Alexandre Andreu el 19 de maig del 1744. Document que encara que s'hagi perdut en coneixem l'essencial del seu contingut.

¹⁹ ENRIC MIRAMBELL BELLOC, *Els impressors gironins de la família Oliva*, a ANNALS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS GIRONINS, vol. XVI, any 1982-83, pàgs. 159-208.

²⁰ Arxiu Històric Provincial de Girona, protocol del notari Pere Sala; notaria 4, vol n.º 766, 28 setembre 1755.

²¹ Arxiu Històric Provincial de Girona. Segon llibre de comptes del notari Alexandre Andreu; notaria 7, vol n.º 481; fol. 56.

El que també consta en el debitori és que Antoni Oliva va comprar altres partides de lletra i material a més dels que li va vendre la vídua Bro.

També es fa palès la poca importància del taller Bro en el moment de la seva venda, doncs la quantitat de 199 lliures i 14 sous és ben modesta.

JAUME BRO

No he pogut provar documentalment la relació familiar que hi ha entre Gabriel i Jaume Bro; però em sembla que no es pas massa aventurat afirmar que eren germans.

Ens consta que Jaume era natural de la ciutat de Rodez, petita població del sur de França; i sabem també que el seu pare es deia Jaume. La primera vegada que trobem documentació que en fa referència es amb ocasió de la compra de llibres i materials de llibreter, realitzada el tretze de gener del 1708, a la vídua de Rafel Trellas. En aquesta operació figura com a fiador Gabriel Bro.²²

El 26 de febrer de 1710, el mateix Jaume Bro crea a favor de la vídua Trellas un censal, per pagar-li la part que encara li devia de l'import de la compra dels bens que havien pertanescut al seu difunt marit.²³

El 2 d'octubre del 1711, la muller de Jaume Bro, anomenada Matrona Serrainats, atorga testament. Eligeix per la seva sepultura l'església del convent de dominics de Girona, en l'altar de Sant Vicens Ferrer.²⁴ Dita senyora degué morir aviat, doncs el 3 de juny de 1713. Jaume Bro es casa amb Rosa Claramunt, veïna de Girona.²⁵

L'establiment de Jaume Bro estigué instal·lat a les Ballesteries, carrer que en aquella època encabia la major part de les cases dels impressors gironins, que en algun moment arribaren a ser quatre.

L'any 1714 arrenda una casa. El 1719 consta en un padró de veïns.²⁶ El 1726 compra una casa del mateix carrer, de la part del riu.²⁷ El 16 de juliol de 1726 es elegit pels veïns per ocupar el càrrec

²² A.H.P. de G., manual del notari Joan Andreu.

²³ A.H.P. de G., manual del notari Ramon Vila.

²⁴ A.H.P. de G., manual del notari Joan Silvestre.

²⁵ A.H.P. de G., manual de notari Andreu Ferrer.

²⁶ Arxiu Històric Municipal de Girona, Padró de cases.

²⁷ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual de notari Dedeu (22 desembre).

de «*praepositus maior*» de la devoció de Santa Anna, establerta en la Col·legiata de Sant Feliu, integrada per veïns de l'esmentat carrer.²⁸

La producció tipogràfica de Jaume Bro es considerable en quant a nombre de publicacions, i també pel que fa a la qualitat dels treballs realitzats. Estampà petites obres; però també alguna de certa importància com ho és un *Ritual* del Bisbat de Girona.

La darrera notícia que tenim d'aquest impressor és la de que encara vivia quan el seu fill Miquel va atorgar testament el 21 de març de l'any 1766.²⁹

D'aquest impressor en coneixem dos fills: Miquel i Josep. En Miquel, que era el gran començà a estudiar la carrera eclesiàstica, i per aquesta raó el fill petit Josep, treballà en el taller familiar, fins i tot quan ja estava casat. Però per falta d'avinença entre els dos matrimonis, pares i fills, que conviven, es pactà la separació, no solament de vivendes sinó també de tallers. I Josep Bro, amb la compensació rebuda del seu pare obrí un nou taller.

Més tard Miquel deixà els estudis i es posà a treballar amb el seu pare, continuant pel seu compte el taller després de la mort de Jaume Bro.

MIQUEL BRO

Referent a Miquel Bro he trobat abundant documentació; però molt poca que correspongui a la seva actuació professional. Em sembla que la seva activitat com a impressor degué ser molt minsa. No tan sols ens ho fa pensar l'escassetat de la documentació que en tracti, sinó també el ben reduït nombre d'impresos amb el seu peu que hem pogut veure.

A l'any 1766 es trobava greument malalt, i es decidí a atorgar testament.³⁰ En aquest document de darrera voluntat consta que estava casat amb Caterina Sala, que d'aquest matrimoni en vivien diversos fills: Francesc, Josep, Clara, Josepa i Maria Paula. Manifestava la voluntat d'ésser sepultat en l'església de Sant Feliu, dins el «vas» de Sant Narcís.

Però d'aquella enfermetat no en va pas morir, i la seva vida no s'acavà fins a l'any 1780.

²⁸ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Garriga.

²⁹ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Francesc Mayrés.

³⁰ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Francesc Mayrés.

Del 18 de desembre de l'any 1777 és una concòrdia signada pels germans Miquel i Josep Bro, renunciant a la causa que havien interposat en la Cúria Reial de Girona. Miquel es retracta de tot el que havia manifestat en contra el seu germà, conceptes tals com que el Governador de Girona algun motiu tindria per malfiar-se del seu germà Josep, doncs no obstant la seva condició d'impressor reial no li havia encomanat la impressió o reimpressió d'algunes reials cèdules i altres papers corresponents a la seva secretaria. Es retracta també d'haver manifestat que l'Ajuntament de la ciutat no li havia encarregat la impressió de la seva documentació, que havia confiat a altre impressor de la ciutat. I declarà que el tindrà sempre per bó i fidel professional; i que ell no acceptarà encàrrecs per imprimir gacetes o altres papers que corresponguin a la reial impressió, de la qual Josep en té el privilegi. Finalment en Miquel es compromet a pagar totes les despeses de la causa iniciada.³¹

Les demés notícies documentals que hem trobat referents a Miquel Bro són de tipus econòmic, i no de caire professional. Compra de terres a Pujals dels Pagesos, establiment i redenció de censals, etc.

FRANCESC BRO I SALA

Al morir en Miquel Bro hereda la seva fortuna i el seu taller el seu fill Francesc Bro i Sala. Si l'activitat professional de Miquel fou escassa, encara ho serà més la del seu fill Francesc. Sortits del seu taller només conec una edició del *Kempis* i una de les *Fàbules* d'Isop.

El 25 d'abril del 1779 va passar l'examen per a poder exercir l'ofici d'impressor, ingressant en la Confraria de Sant Jeroni³²

Es va casar amb Francesca Gordils, filla d'un mariner de Tossa, el mes d'agost del 1785.³³

Trobem molta documentació relacionada amb les propietats que havia heretat del seu pare a Pujals dels Pagesos, i referent a establiment de censals i redenció, com també a compra-venda de terrenys.

El 20 de desembre del 1811 atorgà testament, instituint heredera universal la seva filla Rafela, casada amb Antoni Viladevall, arquitecte de Girona.

³¹ Arxiu Històric Provincial de Girona, manual del notari Narcís Palahí.

³² Apèndix documental, doc. n.º 6.

³³ Arxiu Històric Provincial de Girona. Registre de la Comptadoria d'Hipoteques, llibre 38, fol. 135.

Res més he trobat referent a aquest impressor, ni res que faci referència a com va acabar el seu taller. Cap document de venda de materials, ni traspàs d'instal·lacions. Es perd totalment el rastre d'aquesta impremta, quina activitat era ja molt minsa. Hem de suposar que a falta de fills barons, i maridada la seva filla amb un home de ben diferent professió, es devia vendre el material de la impremta a algun altre professional, més probablement foraster que no pas de la mateixa ciutat.

JOSEP BRO I CLARAMUNT

Josep Bro i Claramunt es el més important dels impressors gironins de la família Bro: És del qui més obres hem pogut contemplar i del qui més documentació hem trobat.

Josep Bro era fill de Jaume Bro i de Rosa Claramunt. Aprengué l'ofici al costat del seu pare. I com que el seu germà gran, Miquel, es preparava per seguir la carrera sacerdotal, ell es vinculà totalment al taller familiar, i fins i tot al contraure matrimoni es quedà, junt amb la seva muller, a viure amb els seus pares. Es comprometien, tant ell com la seva muller, a treballar en benefici de l'empresa familiar, mentre el seu pare els pagaria l'alimentació i el vestuari. En les mateixes capitulacions matrimoniales es preveu que en el cas de que el pare nomenés hereter a Miquel, aquest tindria de pagar al seu germà Josep la quantitat de mil lliures, en moneda barcelonina.³⁴

El 19 de gener de 1749 realitzà l'examen per ingressar en el gremi d'estampers de la ciutat de Girona. El tribunal estava constituït pels tres mestres stampers establerts en aquell moment en la ciutat. El candidat presentà un llibre tamany quart titolat: *Vida de San Francisco de Sales*, compost i confeccionat personalment per ell mateix.³⁵

La bona harmonia entre els dos matrimonis que conviuen en la mateixa casa no durà gaire. El jove matrimoni compost per Josep Bro i Magdalena Lanús, no es trobava bé en la casa dels seus pares i volgué independitzar-se. Però la preocupació tant dels vells com dels joves era que aquesta separació es convertís en escàndol públic. Tal era el clima de la nostra ciutat en aquells anys de mitjans del segle XVIII.

³⁴ A.H.P. de G., manual del notari Jeroni Roger, 6 desembre 1745, fol. 581.

³⁵ Apèndix documental. doc. n.º 6.

Si la convivència s'havia acordat en els capítols matrimonials, la separació es faria mitjançant una concòrdia també autoritzada notarialment.

Es requeriren els serveis de persones bones i prudents que exercissin d'amicables componedors; entre ells figura el prevere Francesc Lanús, germà de l'esposa de Josep Bro.

El conveni fou signat el 8 de maig de 1750³⁶

Com a conseqüència d'aquesta separació i en concepte de legitima paterna i materna, Josep reb dels seus pares mobles i utillatge d'impresma, i llibres, tot plegat per un valor total de 540 lliures barcelonines. Entre altres coses rebé una premsa amb tots els estris complementaris, diversos jocs de lletres, i altres utensilis propis de la professió.³⁷

Es ara el moment, juny del 1750, en què podem considerar neix el taller de Josep Bro. Encara que trobem obres amb els seu peu anteriors a aquesta data, que sens dubte el mateix Josep realitzà en el taller del seu pare.

Com la major part dels impressors, Josep Bro, tenia també establiment de llibreria, en el que es venien no tan sols les seves produccions, sinó també el més variat repertori de publicacions.

El 27 de maig del 1751 signa un conveni amb els «arrendataris de la privativa de llibres de la Universitat de Cervera», en virtut del qual Bro podrà vendre llibres editats per l'esmentada Universitat. Per cada lliura de preu de venda rebrà la comissió d'un sou i sis diners. Les despeses del transport dels llibres anaven a càrrec dels subministradors. El preu de venda no podia ser altre que el que fixaven les taxes establertes.³⁸

Josep Bro desenvolupà una intensa activitat com a impressor i com a llibreter; però encara li quedava temps per realitzar altres activitats ben alienes a la seva professió. Així veiem com el 23 d'agost de 1751 l'ajuntament de Girona li confereix el càrrec de pesador de carns, càrrec que ja havia exercit el seu sogre, en Francesc Lanús.³⁹

Juntament amb el veí d'Estanyol, en Miquel Masgrau, es compromet davant la Junta de propis de la ciutat, a construir pel seu

³⁶ A.H.P. de G., manual del notari Jeroni Prim i Parri, manual del anys 1749-1750, fols. 96 i següents.

³⁷ Apèndix documental, doc. n.º 7.

³⁸ A.H.P. de G., manual del notari Lagrifa.

³⁹ Arxiu Històric Municipal de Girona, manual d'acords de 1751, fol. 214-216.

compte la presa de Sant Gregori, al servei dels molins de la ciutat.⁴⁰

Trobem referent a ell nombrosa documentació de compravenda de terrenys a Sant Gregori i a Constantins. Conjuntament amb el també impressor Narcís Oliva surt fiador de Josep Costa, que havia arrendat el molí paperer de la ciutat. Dit Josep Costa es compromet a entregar-li cada mes una bala de paper d'escriure, de bona qualitat, sense tara, quin preu era de 15 lliures barcelonines la bala.⁴¹

El 5 de juny del 1760 compra una casa al carrer de les Ballesteries, per instal·lar-hi el domicili, i també establir-hi el taller d'impremta i la botiga de llibreter. Allí el tindrem situat pel reste de la seva vida, i allí continuaran encara alguns dels seus successors. Es tracta de la primera casa de l'esmentat carrer junt al mur del carrer de la Força i llindant amb l'edifici de la presó. A la façana hi havia una fornícula amb la imatge de Santa Anna. És la primera casa de les Ballesteries, als «Quatre cantons», i encara ara hi ha l'esmentada fornícula de Santa Anna.⁴²

El primer testament d'en Josep Bro ens fa palesa la seva ideologia. L'atorgà siguent encara molt jove, el 15 de gener del 1758⁴³ i gaudint d'una bona salut. Comença manifestant que realitza aquest acte en aquells moments, a fi i efecte de que quan arribi la seva darrera hora no es tingui de preocupar d'arreglar les qüestions d'ordre material, i es pugui dedicar totalment a la disposició de la seva ànima pel tràmit definitiu. Nomenà marmessors el Prior del convent del Carme, el de la Mercè i el seu cunyat Francesc Lanús, aleshores rector de Tossa.

Elegeix com a lloc per la seva sepultura l'església de la Mare de Déu del Carme, on es proposa fer-s'hi construir una tomba. Disposa que quan hagi mort se celebrin misses per la seva ànima en diversos convents de la ciutat, i a tal fi deixa les quantitats oportunes. Senyala un donatiu per al seu cunyat i un altre pel seu pare. Nomena usufructuària dels seus bens a la seva muller.

Estableix hereu universal al seu fill, en els cas que arribi a tenir-lo; i en el cas de morir sense fills, disposa que després de la mort de la seva muller es venguin tots els seus bens en pública subhasta.

⁴⁰ A.H.P. de G., Registre de la Comptadoria d'Hipoteques, 11. 40, fo. 397.

⁴¹ A.H.P. de G., Registre de la Comptadoria d'Hipoteques, 11. 32, fol. 376.

⁴² A.H.P. de G., Registre de la Comptadoria d'Hipoteques, 11. 45, fol. 251.

⁴³ A.H.P. de G., manual del notari Francesc Garriga.

i del que se'n tregui se celebrin sufragis, en la forma que detalladament específica.

Aquest testament, que no arribà a executar-se, per haver-ne atorgat un altre posterior, abans de la seva mort, ens mostra un home d'una gran religiositat. Potser que hi hagués en això una considerable influència de la seva muller i de la família d'aquesta.

Després d'haver mort la seva primera esposa, es tornà a casar; aquesta vegada amb Maria Nicolau i Arrosser, filla de Sant Pol de Mar. Era neboda del canonge de la seu gironina, Josep Nicolau. De soltera servia al seu oncle, i al casar-se aquest la va dotar esplèndidament.⁴⁴

Si abundant és la documentació familiar de Josep Bro i la que fa referència a les seves diverses activitats, tampoc és escassa la que toca a la seva vida professional com a impressor i llibreter.

El 29 de maig del 1782 cobra la quantitat de 28 lliures per la impressió de 310 exemplars de *Albeyteria* «intitulado tratado de herrear cavallos», obra escrita per Don Diego Alvarez Calderón de la Barca «Proto y Albeytar del Principado de Cataluña».⁴⁵ No he pogut trobar cap exemplar d'aquesta edició; però l'esmentada Palau en el seu *Manual del Librero*; donant com a data de la impressió l'any 1786.

El 27 de setembre de 1782 Josep Bro assigna unes rendes per anar pagant un total de 357 lliures i 15 sous, a la comunitat de Carmelites Descalços de Catalunya, per la compra que els hi feu de diverses lletres d'impremta.⁴⁶

El 17 de maig del següent any, 1783, arriba a un acord amb la casa de Venècia, José Ramondini i fills, la qual li reclamava la quantitat de 4.789 lliures i 12 sous de moneda Veneciana, equivalent a 895 lliures barcelonines. Esteva Guilla, comerciant de Barcelona, i procurador de l'esmentada casa Remondini reclamava a Josep Bro aquest suposat deute. Segons ell la quantitat reclamada corresponia a la compra de llibres, estampats i demés materials de llibreria que Josep Bro havia anat realitzant des de l'any 1764, a l'esmentada casa de comerç veneciana. La resposta d'en Josep Bro és en el sentit de què té molts arguments per presentar contra l'existència del suposat deute; però que per evitar-se molèsties i despeses que comporta tot

⁴⁴ A.H.P. de G., manual del notari Lagrifa.

⁴⁵ A.H.P. de G., Registre de la Comptadoria d'Hipoteques, 11. 31, fol. 552.

⁴⁶ A.H.P. de G., Registre de la Comptadoria d'Hipoteques, 11. 32, fol. 297.

litigi, prefereix arribar a un acord, sobretot tinguent en compte que el suposat acreedor li condona la quantitat de 100 lliures catalanes.⁴⁷

De totes maneres hem de creure que quelcom hi deuria haver, doncs si no hagués existit el deute, encara que li perdonessin una part de la quantitat reclamada, el reste era prou considerable perquè valgués la pena de defensar-lo.

A començaments de l'any 1794 morí Josep Bro, sense haver tingut fills en cap dels dos matrimonis. Heretà els seus bens la seva segona muller, Maria Nicolau. Ella continuarà regint el negoci d'impremta i llibreria, assessorada pel seu germà Fermí.

Insistim en que Josep Bro es el més conegut de tots els impressors d'aquesta família; conegut per l'abundant documentació referent a ell que ens han proporcionat els arxius, i també pel gran nombre d'impressos sortits de la seva estampa que es conserven. La seva producció és realment copiosa, encara que no hi ha en ella grans obres; però si una gran quantitat de petits volums, fulletons i fulles soltes. El contingut d'aquesta producció l'integren llibres de devoció, novenes, petits tractats científics o didàctics, publicacions oficials, etc.

A ell es deu la primera publicació periòdica gironina. *La Gazeta de Gerona*, sortí de la seva impremta, i és molt probable que Josep Bro no tan sols en fos l'impressor, sinó també l'editor.

Per un privilegi datat el 4 de març del 1752 obtingué la condició d'impressor reial. No he pogut saber en virtut de quins mèrits se li atorgà aquest privilegi; però el que sí podem constatar es que adquirí aquesta condició d'impressor reial pocs anys després d'haver desaparegut la impremta de Gabriel Bro, que disfrutava (encara que relativament) d'aquest privilegi. Això feu suposar, encara que equivocadament, a Girbal⁴⁸ que Josep era fill i successor de Gabriel, detall que la documentació ens presenta ben diferent.

MARIA NICOLAU, VÍDUA BRO

En els peus d'impremta figura Maria Nicolau, vídua Bro, i també com a Maria Bro i Nicolau. Continuà regentant el taller del seu difunt marit, en tot assessorada pel seu germà Fermí Nicolau. El 24

⁴⁷ A.H.P. de G., Registre de la Comptadoria d'Hipoteques; 11. 33, fol. 694.

⁴⁸ ENRIQUE CLAUDIO GIRBAL, *Tipógrafos y Bibliópolas gerundenses*, a "Revista de Gerona", vol. V, pàg. 1.

d'abril del 1794 el nomena procurador amb poders per prendre possessió en nom seu de tots els béns que ella acabava d'heretar. En aquesta condició Fermí Nicolau pren possessió de tots els béns deixats per Josep Bro.⁴⁹

El 20 de maig del mateix any s'inicia l'inventari dels materials i instrumental que integraven el taller d'impremta i la botiga i magatzem de llibreria, com també del mobiliari del domicili de l'impressor difunt. Consta que el treball d'inventariar resulta tant laboriós que ha de ser interromput, doncs la vídua estava molt atrafegada en la gestió del negoci, en un moment en què la impressió de documentació oficial era extraordinària per causa de la guerra que el país estava sostinguent amb França. També diu que no faltaven els encàrrecs ordinaris que es veia obligada a atendre. L'inventari es continuà el 23 de juny següent.⁵⁰

En aquest document se'ns manifesta amb tot detall la situació i contingut de l'habitable, amb els seus mobles, robes, i demés pertinències. Es tracta de la casa d'un artesà de classe mitja, que tenia el suficient per viure bé i decorosament. La llibreria ben assortida, amb obres de diverses procedències i una bona part producte del treball de la pròpia impremta. El taller d'impressor, no era cap cosa extraordinària però estava suficientment dotat per poder realitzar un bon treball; el que podia exigir la clientela gironina d'aquell moment.

En els documents que acabem d'esmentar signen en qualitat de testimonis els joves llibreters Eudald Thomàs, Agustí Figaró i Isidre Frigola. Agustí Figaró es casà amb una pubilla de la família Oliva i serà el continuador d'un dels tallers d'impressor regentats per membres d'aquella família.

El 28 de juny del 1796 la vídua Bro, Maria Nicolau signa capítols matrimonials amb el comerciant de Girona Lluís Dalmau.⁵¹ Amb motiu d'aquest fet es realitza un nou inventari de la impremta i la llibreria. Inventari que és sensiblement diferent al que abans hem esmentat. Els dos anys que els separen havien donat lloc a unes activitats que es reflecteixen en les diferències indicades.⁵²

⁴⁹ A.H.P. de G., manual del notari Lagrifa, fol. 204 i següents.

⁵⁰ Auèndix documental, doc. n.º 8.

⁵¹ A.H.P. de G., Registre de la Comptadoria d'Hipoteques, 11. 58, fol. 511.

⁵² Apèndix documental, doc. n.º 9.

La major part dels impresos d'aquesta època porten el peu «Maria Bro y Nicolau, viuda administrada por Fermín Nicolau». Es tracta de petites publicacions, en gran part relatives als acontereiments revolucionaris que es desenvolupaven a França, i a la guerra entre aquell país i Espanya.

En aquesta època s'imprimia *El Correo de Gerona*, la segona de les publicacions periòdiques de la nostra ciutat. Fermí Nicolau n'era l'editor i el principal redactor.

Des del 1796, any del seu segon casament, Maria Bro ja no figura en els peus d'impremta de les publicacions que sortien del taller que encara era de la seva propietat. Però el seu germà Fermí era qui realment regentava el taller, que ben aviat passarà a la seva propietat.

FERMÍ NICOLAU, SUCCESSOR DE BRO

El 26 d'abril del 1799 els esposos Lluís Dalmáu i Maria Nicolau venen al seu germà Fermí Nicolau el taller que havia fundat Josep Bro. El preu de la venda és de 700 lliures, que es convé sien pagades en diversos terminis, que queden establerts en el mateix document de compra.⁵³

D'aquesta manera, a les acaballes del segle XVIII desapareix el cognom Bro dels peus dels impresos gironins. La seva presència havia durat quasi exactament un segle, des que el primer Gabriel Bro establí la primera impremta en companyia del llibreter Rafel Trellas.

Hem vist com primerament desapareixia el taller dels Gabriel Bro; més tard Francesc Bro liquidava el taller d'una altra branca familiar. Finalment, al no tenir fills en els seus dos matrimonis Josep Bro, s'extingeix la família; però el seu taller que era el més important dels tres que hem conegut, continuà l'activitat durant tot un altre segle, regentat primerament pels familiars de la vídua i després per professionals que s'havien format a la mateixa casa.

Ja hem vist com Fermí Nicolau té un principal paper en el taller, quan aquest encara era propietat de la seva germana. Al comprar-lo n'esdevé no solament regent, sinó propietari.

Segons ell mateix afirma, Fermí Nicolau tenia aficions literàries; però la seva escassa formació cultural li dificultava poder-se desenvolupar com ell hauria desitjat.

⁵³ A.H.P. de G., manual del notari Joaquim Ribot.

Mantingué l'activitat de la impremta al nivell que havia tingut en temps del seu cunyat. Els mateixos tipus, semblant caràcter en les produccions. Fou realment un bon continuador. Publicacions nombroses; però cap obra de gran envergadura.

De l'any 1811 tenim una notícia documental que fa referència a les relacions de Nicolau amb els marmessors testamentaris del seu cunyat. Fermí Nicolau pretenia ser propietari d'una casa situada en els Quatre Cantons, i de tot el taller d'impressor que havia pertenescut a Josep Bro. Es nomenaren dos àrbitres i amiables componedors; però no arribaren a posar-se d'acord. Un nou àrbitre. l'advocat doctor Manuel Alenyà, el 13 d'agost del 1811,⁵⁴ sentencià que s'havien de pagar a Nicolau 200 lliures en moneda corrent, tretes dels béns que havien pertenescut a Josep Bro; i que fóra d'això no tenia dret a reclamar res més. No veig clar el plantejament d'aquest plet; doncs pel document de compra quedava definida la relació de propietat del taller. Potser la discussió pugui relacionar-se amb el pagament aplaçat que es fixava.

A l'any 1814, acabada l'ocupació de Girona per les tropes napoleòniques, Nicolau dirigeix un escrit a l'Ajuntament de la ciutat demanant que se li reconeixi de nou la condició d'impressor de la ciutat, que havia tingut anteriorment i del que havia sigut cessat per les autoritats franceses, per raó del seu patriotisme. Exposa que durant els setges de la ciutat va actuar amb gran patriotisme, formant part d'una de les companyies de defensa. Que tant de dia com de nit es mantingué en els llocs que se li asenyalaven. També professionalment collaborà en la defensa de la ciutat, imprimint, sense cobrar, per la Junta de Defensa. Per tota aquesta actuació havia perdut posteriorment el càrrec d'impressor del municipi, que les autoritats d'ocupació havien conferit a Vicens Oliva.

La resposta a aquest memorial i sollicitud es un acord municipal del 4 d'abril de 1814⁵⁵ reintegrant-lo en el càrrec que reclamava. Però se l'adverteix que procuri millorar la qualitat de la lletra de motlle, ja que la que posseix està en molt males condicions.

Un any més tard, el mes d'abril del 1815, Fermí Nicolau, junt amb l'apotecari Pius Gou i l'orfebre Jaume Font, es dirigeixen al Rei, en petició de plaça de regidor de la ciutat. L'informe que fa l'Ajun-

⁵⁴ A.H.P. de G., Registre de la Comptadoria d'Hipoteques, 11. 85, fol. 103.

⁵⁵ Arxiu Històric Municipal de Girona, manual d'Acords 1814, fol. 53.

tament a tal demanda és desfavorable. Els consellers reconeixen que els mèrits presentats pels tres candidats són autèntics, ja que en presenten certificacions fidedignes; però opinen que la ciutat compte amb persones de més prestigi per ocupar càrrecs de tal rellevància, com ho és la de conseller d'un municipi amb vot a Corts. Ademés consideren que els tres peticionaris tenen excessives ocupacions particulars que no els permetrien dedicar-se com es degut al càrrec a què aspiren.

La sollicitud s'acompanya amb un memorial de mèrits, que ens dóna a conèixer la seva actuació durant la Guerra per la Independència, la impressió d'uns fulletons amb motiu de la vinguda del rei Ferran VII, en la primavera de l'any 1814, i de que en diverses eleccions havia obtingut vots.⁵⁶

Tot això ens fa conèixer una mica el tarannà d'aquest personatge; interessat per la cosa pública, amb inquietuds literàries i polítiques, encara que amb no massa dots per desenvolupar-les; amb ganes de sobresortir, de ser algú en la societat en que vivia.

Per afavorir la seva causa exagera en la presentació de mèrits. Diu que els seus avantpassats havien exercit d'impressor a la ciutat des de fa cent anys. En realitat l'únic que es pot considerar avantpassat seu seria en Josep Bro, i l'antiquitat del seu taller no era ni de bon tros de cent anys. Però ell es considera successor de tots els Bro, des del Gabriel que a començaments de segle va establir-se, el primer de la família, a Girona.

Aquest supost ens ajudaria a mantenir que Jaume Bro, pare de Josep, era germà de Gabriel.

De les declaracions de Nicolau es podria deduir que Vicens Oliwa fou afrancesat, quan tot fa suposar que aquest impressor va estampar en el seu taller el *Diario de Gerona*, que tant destacat paper tingué en la defensa de la ciutat l'any 1809.

El 4 de juny del 1822 morí Fermí Nicolau, sense deixar cap fill. Heretà els seus béns, i per tant el taller, la vídua, Josepa Puignau. Segons Girbal,⁵⁷ regentà el taller fins al 1830. Però d'aquesta actuació no n'he trobat cap més notícia, ni he pogut veure cap publicació amb el seu peu d'impremta.

⁵⁶ Apèndix documental, doc. n.º 10.

⁵⁷ GIRBAL: obra citada.

ELS DARRERS CONTINUADORS DEL TALLER DE JOSEP BRO

El 1830 es fa càrrec del taller en Fermí Sureda i Puignau. Era fill d'una neboda de la muller de Nicolau. Aquest li era padrí de bateig. En el testament li deixà la impremta, amb la condició que aprengué l'ofici. Així ho va fer, i passà a ser propietari del taller, que regentà fins a la seva mort, ocorreguda l'any 1857.

Les característiques de les obres sortides del taller d'en Sureda eren les mateixes que hem apuntat anteriorment. No va fer més innovacions que el de la nova instal·lació del taller. Ja en temps de Nicolau havia passat dels Quatre Cantons al carrer de Calderers; i en temps de Sureda s'ubicarà en el carrer de Bellmirall.

A la mort de Fermí Sureda el taller passà a Pere Corominas, que, distingint-se dels anteriors, deixa el ram de llibreria, dedicant-se només a impremta. Es va traslladar a una de les primeres cases del carrer de la Força, prop de la presó vella. Treballà fins a l'any 1869. En dues èpoques diverses imprimí el *Boletín Oficial de la Provincia*.

Al morir Pere Corominas adquirí el taller un empleat de la mateixa casa, Pau Puigblanquer i Forment. Quan Girbal escrigué el seu treball sobre els impressors gironins, Puigblanquer estava en plena feina, i d'ell ens diu: «posee la primera prensa imperial inglesa que funcionó en esta ciudad y trajo a ella para su taller el reputado tipógrafo V. Oliva y Palau».⁵⁸

El taller de Puigblanquer estigué instal·lat primerament a la Plaça de Sant Agustí, i més tard a la Plaça de Sant Francesc. En ell s'imprimiren diversos periòdics, el més important de tots *La Lucha*, que més endavant tingué impremta pròpia.

El taller de Puigblanquer treballà fins els primers anys de la nostra centúria. Al plegar es varen vendre la maquinària i materials amb destí fora de Girona. D'aquesta manera s'acabà l'activitat del taller que Josep Bro havia fundat a mitjans del segle XVIII.

⁵⁸ GIRBAL: obra citada.

APENDIX DOCUMENTAL

I

Concòrdia entre l'impressor de Barcelona, Gabriel Bro i el llibreter de Girona, Rafel Trellas, per establir un taller d'impremta a Girona.

23 de juliol de 1703

En nom de nostre Señor Deu sie Amen. De y sobre las cosas de vall scritas per y entre Rafel Trellas llibreter de Gerona de una part, y Gabriel Bro estamper de Barcelona de part altre es estada feta y firmada la capitulació en los pactes baix escrits y següents.

E primerament dit Gabriel Bro convé y en bona fe promet al dit Rafel Trellas fer venir tota la estampa que ell tinga en Barcelona, y aquella posar y tenir sempre en la casa en que habita dit Rafel Trellas y habitará y treballará en ella sens ferne recompensa ni paga alguna a dit Rafel Trellas pagant los gastos del que costará lo ferla venir de Barcelona a Gerona igualment. Item dit Rafel Trellas promet dexarli un aposento dels de la casa en que habita o habitará a fi y effecte de que puga dit Gabriel Bro treballar de dit offici de estamper y tenir dita estampa.

Item que la ganacia de tot lo que dit Gabriel Bro estampará se haja de partir igualment entre los dos pagantse empero de dita ganancia los gastos se offeriran per dita estampa, tant de paper, tinta jornals en la conformitat se acostumman pagar y demés se offerirá igualment.

Item que las raymas de paper de estampar corrent que voldrá dit Rafel Trellas per si hage de pagar aquellas a dit Gabriel Bro a rahó de dos lliuras vuyt sous per quiscuna rayma y lo mateix hage de fer dit Gabriel Bro sens donarne de ditas dos lliuras vuyt sous bar. cosa un al altre.

Item que quiscuna de ditas parts hage de procurar en tot quant sie posible en lo despaig de dita estampa.

Item que la estampa que te dit Gabriel Bro en Barcelona se hage de evaluar per dos estampers de Barcelona ço es un per quiscuna part elegidor, estantse al que ells diran, y la meitat del que evaluaran dita estampa hage de pagar ab diners dit Rafel Trellas a dit Gabriel Bro.

Item que en cas la estampa de Geronim Palol qº estamper de Gerona se venés prometan ditas parts comprar aquella y ajustarla ab la de dit Gabriel Bro, pagantse igualment lo que costará.

Item que hage de estar quiscuna de ditas parts al que quiscun farà tant en la venda de dita estampa com en los demés negocis que per rahó de ella se offeriran.

Item que en cas no prengessen la estampa de dit Palol ja per esser demassiadament cara, com altrement promet dit Rafel Trellas fer venir una fundició de lletra de cicero nova, bona y de la millor pora trobar en França pagant igualment lo que costará tant de compra, pors, drets, nolits y demés.

Item que totas las plantxas que farà dit Gabriel Bro per millora de dita estampa hage de pagar dit Rafel Trellas a dit Gabriel Bro la mitat del que dita plantxa valdrá.

Item que en cas se volgués mudar, millorar, ajustar alguna cosa o pacte en la present capitulació pogan no obstant lo present ditas parts mudar, millorar o ajustar lo que ben vist los será de consentiment empero de ditas pars; y que la present sie duradora durant lo beneplacit de ditas pars, y en cas de divissió o altrement de una a soles o recusació de la continuació de la present se hage de elegir una persona per quiscuna part qui ajuste les pretencions y differencias que ditas pars tindran estantse a lo que ells diran. Y que las mullers de quiscuna de ditas pars pogan estant de ells viudas y no altrement, si voldran continuar ab dita estampa ab los mateixos pactes sobredits se puga continuar tant mateix aquella.

Et ideo nos dictae partes laudantes convinimus et promittimus una pars nostrum alteri et nobis ad invicem et vicissim predicta omnia et singula prout ad utramque partem nostram se referunt pertinent et spectant servare, attendere, et complere et nullatenus, in aliquo contrafacere nec venire aliqua ratione jure, modo vel causa sub pena vel scriptura tertii, post tamen decem dierum requisitionem, salario procuratoris intus Gerundam decem extra vero eandem viginti respective solidorum Barne. pro die ultra. Promittimus pars parti restituere sumptus de quibus credatur. Et pro hiis obligamus pars parti, personas et omnia et singula bona et jura nostra et nostrorum mobilia et immobilia presentia et futura. Renunciantes gratiis, guiaditicis, cesioni bonorum, foro proprio, submit. Et constituimus procuratores fiat ut in aliis usque. Promittimus pars parti juramus. = Actum Gerunde die xxiiij julii M.DCCiiij.

(Protocol del notari de Girona Ramon Vila. Arxiu Històric Provincial de Girona).

II

Confirmació del Privilegi Reial concedit a Gabriel Bro, per imprimir les publicacions oficials i el Calendari del Principat.

23 d'abril de 1726

En la ciudad de Gerona, del Principado de Catalunya y a los veynte y tres dias del mes de abril de mil setecientos veynte y seis. ante mi Andrés Ferrer, notario público y testigos baxo escritos, pareció Gabriel Bro, vecino de la ciudad de Gerona, impresor del Rey nuestro Señor, que Dios guarde, y dijo que por los fines y efectos a el mas utiles y necesarios le importa exemplo autentico del titulo o nombramiento que Su Magestad Dios le guarde, le hizo a su favor de la ciudad de Gerona con la futura para después de sus dias a un hijo para cuyo fin me ha puesto en mis manos una real scedula o despacho con la firma de Su Magestad, que llevaba en sus manos requerimientos que de ella le diese exemplo autentico a cuya petición y requerimiento yo el dicho y bajo escrito notario tomando en mis manos la dicha real scedula escrita en papel sellado de setenta y ocho maravedís sello tercero firmada por el Rey nuestro Señor y por mandado de Su Magestad sotaescrita de Dn. Lorenzo de Vivanco Angulo, la transcribí exemplé y saqué fielmente que es como sigue: = El Rey. Por quanto por parte de vos Gabriel Bro de nación francés se me ha representado que viviendo en la ciudad de Barcelona con vuestra familia padecisteis de los reveldes muchos trabajos y ultrajes, desterrados de la referida plassa por ser de nación Francesa leal y fiel vasallo mio por lo que os fuisteis a vivir a la ciudad de Gerona, donde el Marqués de Brancás, Theniente General de mis Ejercitos y Governador de ella os hizo gracia de mi impresor en atención a lo mucho que aviays padecido y en remuneración de vuestro zelo y constante fidelidad en diez de agosto del año pasado de mil setecientos y treze la que antes os tenía concedida el Duque de Noailles, con prohibición de que otra persona pudiese imprimir cosa que perteneciese a impresión real con pena de mil florines de oro aplicados a mi Real hazienda suplicandome os mandasse despachar titulo de mi impresor de la expresada ciudad de Gerona confirmando en todo y por todo los dados por el Duque de Noailles y Marques de Brancás con permission de que pudiese usar de esta facultad de mi impresor un hijo vuestro y visto en el mi consejo con lo que en esta razón informe la Junta de Gobierno del Principado de Catalunya se acordó nombraros por mi impresor de la referida ciudad de Gerona con la futura a vuestro hijo para después de vuestros días y que para ello se expidiese esta mi scedula y yo lo he tenido por bien. Por tanto os nombro por mi impresor de la expresada ciudad de Gerona con la facultad de que por vuestra mano y

no por otra haya de imprimirse y se impriman todos los libros, gazetas y demás papeles que pertenescan a impression Real en la conformidad que se os concedió por el Duque de Noailles y Marqués de Brancás con las mismas penas aplicadas a mi Real hazienda a los que contravinieren a lo aquí mandado y así mandado y así mismo nombro para después de vuestros días por mi impresor de la misma ciudad a vuestro hijo, con las mismas circunstancias y prevenciones con la calidad de que haya de sacar titulo en su cabessa en llegando este caso y mando al Governador, Capitan General, Regente y ohidores de la mi Real Audiencia del Principado de Cataluña y al Corregidor y demás juezes y justicias de la referida ciudad de Gerona os hayan y tengan por tal mi impresor y os guarden y os hayan guardar todas las honrras, franquessas y libertades que por esta razón os pertenescen y competen y las que gossaron vuestros antecesores, que así es mi voluntad. Fecha en Buen Retiro a sinco de desiembre de mil setecientos e quinse. Yo el Rey. = Por mandado del Rey nuestro Señor Dn. Lorenzo Vivanco Angulo. = Señor Vuestra Magestad nombra por impresor de la ciudad de Gerona a Gabriel Bro con la futura para después de sus días a un hijo suyo.— El cual nombramiento con la firma de Su Magestad y demás como arriba está escrito y exemplado fue por mi el dicho notario con su original fielmente corregido y comprobado y hallado concordar y yo leyendo y el dicho Gabriel Bro el dicho nombramiento teniendo en sus manos escuchando de todo lo que a petición del dicho Gabriel Bro y a su requerimiento saqué el presente público instrumento que fue fecho en la dicha presente ciudad de Gerona dia mes y año arriba dichos, siendo presentes por testigos Jayme Vert causidico y Juan Puig zapatero, ambos de dicha ciudad de Gerona a estas cosas llamados y rogados.

(Protocol de notari Andreu Ferrer. Arxiu Històric Provincial de Girona).

III

Testimoni de què Francesc Oliva exercís de llibreter entre 1705 i 1710 i de què Gabriel Bro a l'any 1717 tenia parada de llibres.

13 de març de 1743

En nombre de Dios sea Amen.

Por quanto es cosa justa y de razón dar testimonio a la verdad, por tanto nosotros Alodio Xifreu estampero de edad de sinquenta y siete anyos, poco mas o menos y Jaime Palou zapatero de edad de sinquenta anyos también poco mas o menos. Los dos de la ciudad de Gerona mediante el juramento que extrajudicialmente tenemos prestado en mano y poder del Dr. Geronimo Roger not. publico co-

legiado de dicha ciudad de Gerona entrevenienddo en lugar y nombre de Francisco Dedeu notario publico baxo escrito, a Nuestro Senyor Dios y sus santos quatro Evangelios, Certificamos y damos fee a todos los que el presente auto vieren y leyeren de como yo dicho Alodio Xifreu he visto que dende el anyo mil setecientos y sinco hasta el anyo mil setecientos y diez Francisco Oliva qº librero que fue de Gerona tenía dos boticas abiertas de libros y otras cosas de librero en dos diferentes casas scitas en la calle llamada de las ballesterias de la mesma ciudad, propias es a saber de los herederos de T... Tolzá, y otra del Dr. Juan Andreu qº notario publico de la susodicha ciudad de Gerona y nunca he oydo a dezir tuviesse contradicción alguna de tener dichas dos boticas abiertas para vender libros. Lo que digo saber por haver sido vezino de dichas dos casas. Y yo Jayme Palou digo y declaro que en el anyo mil setecientos diez y siete vi que por parte de Gabriel Bro, estampero y librero desta mesma ciudad se tubo parada yy acostumbra para libros baxo los arcos de la casa de Dn. Estevan Andreu que hoy habita Francisco Cabirol, tendero, que es escita en la plaça de las coles, y de despues muchos anyos sin que jamas haya oydo dezir tuviesse contradicción alguna para tener dicha parada y vender libros, y otras cosas en ella. Lo que digo saber por haverlo assí visto muchas y diferentes vezes y haverme dicho la srª Isabel Andreu muger que fue de dicho Dn. Estevan Andreu que dexasse yo el pilar del Arco de dicha casa de Dn. Estevan Andreu a donde trabajava para poder parar allí dicho Gabriel Bro, y que yo passasse al otro pilar de dicho arco. Y esta es la verdad por el juramento que tenemos prestado. Y para que de lo arriba dicho nadie dude ni dudar pueda, a instancia y pedimiento de otro Gabriel Bro, también librero de la predicha ciudad de Gerona, hijo del susodicho Gabriel Bro hizimos sacar el presente auto por el not. infrascrito que fue hecho en esta presente ciudad de Gerona a los treze dias del mes de marzo año de mil setecientos quarenta y tres siendo presentes por testigos Antonio Montaner y Pablo Fages, escrivientes de Gerona a estas cosas llamados y rogados.

Protocol del notari de Girona Francesc Dedeu. Arxiu Històric Provincial de Girona).

IV

Conveni entre Sebastià Govern, adroguer de Girona i Narcís Peras, de Pedret, per una part i per l'altra part Gabriel Bro, menor, impressor de Girona.

1 de juny de 1743

Sobre las cosas baix escritas per y entre Sebastià Govern, adroguer de Gerona y Narcis Peras sparter, del carrer de Padret de una part y Gabriel Bro, menor de dies estamper de Gerona se ha convingut y ajustat lo seguent:

Primerament los dits Govern y Peras prometen provehir a dit Gabriel Bro de tot lo paper que tindrà menester per la estampa que te en sa casa y de la qualitat que tindrà mes consum perella a rahó de sinch lliuras dotze sous la bala que li aniran distribuint dins Gerona de mitja en mitja bala en esta forma ço es que li entregaran mitja bala de paper en blanch de estampa lo qual dega ell estampar dels llibres que tindran mes consum, y estampada la dega entregar dit Bro a ells y ells li entregaran altre mitja bala de paper en blanch per estampar que estampat los ho dega entregar a ells y aleshores ells tindran entregar la primera estampa por ferne llibres y vendrer-la y venuts aquells los pagarà lo valor de mitja en mitja bala de paper y així baja alternant entregarli paper en blanch y ell de verlo estampat y anantlo pagant com sobre está dit y sempre dega quedar mitja bala de paper estampat per satisferse del paper en blanch que li hauran entregat y dit Gabriel Bro promet que no comprarà paper per la estampa en altra part y observarà los pactes sobredits lo qual conveni volen que será discorredor per temps de sinch anys del any present en avant comptadors obligantse los uns a altres llurs personas y bens ab totas clausulas llargament estipulades etiam de escriptura de ters y demés rigusosas.

(Manual del notari Andreu Ferrer. Arxiu Històric Provincial de Girona).

V

Companyia entre la vídua i el fill de l'impressor Gabriel Bro, per una part, i per altra part Sebastiá Govern, sobre impressió de llibres.

17 dedesembre de 1743

En nom de nostre Senyor Deu sie Amen.

De y sobre las cosas baix escritas per y entre Francisca Bro viuda de Gabriel Bro, estamper de Gerona y altre Gabriel Bro de dits conyuges fill, y Sebastiá Govern y Vinyas, Adroguer de Gerona de part altra es estada feta la capitulació ab los pactes següents.

Primerament espactat que los dits mare y fill Bro convenen y prometen a dit Sebastiá Govern y Vinyas que sempre que ells junts ab dit Govern hauran convingut sobre lo estampar algun llibre ells dit mare y fill Bro lo estamparan o faran estampar per lo llibre que se haurá convingut entre ells en escrits donantlos y entregantlos dit Govern lo paper que se haurá menester per fer dita obra, y prometen que no estamparan ningun llibre que no li participian dits Bro a dit Govern si hi vol entendre en esta forma ço es que al començar los entreguia sinch reymas de paper en blanch de estampa y estas estampadas las entregaran a ell dit Govern y ell los entregará altres sinch reymas en blanch per finir dit llibre, y així de sinch en sinch reymas les aniran entregant a dit Govern y estampat tot dit llibre que tot se trobará en ma de dit Govern se hage de convenir entre ells en escrits de estamparne de altre y per ço dit Govern hage de entregarlos sinch reymas de paperen blanch y al mateix temps dit Govern los deurá entregar sinch reymas de paper estampat del primer llibre porque dit Bro puga començar a vendrerlo y venut li hagen de pagar a rahó de una lliura vuyt sous la reyma per la part que tocará a dit Govern que es convingut a ser a mitjas la feyna treballant dits Bro y bastrahent lo paper dit Govern y que estampat sie la mitat de cada hu prenent la part que tocará a dit Govern a rahó de una lliura vuyt sous la reyma y haventse primerament de vendrer la part de dit Govern y antes que lo segon llibre no sie finit se estampar dits Bro prometen donar satisfacció de la part que tocará a dit Govern del primer estampat y així que se seguesca dels demés així com se anirá acabant lo un se hage de vendrer lo antecedent y que no pugan estampar ningun llibre dits Bro no ho participant a dit Govern si vol entendre en estamparlo y així que se vaja seguint y continuant sempre dit Bro estampant y entregant dit estampat a dit Govern y dit Govern estregant dit paper blanch per estampar de sinch en sinch reymas com dalt está dit.

Item es pactat que de lo que es troba estampat del primer tracte tenen fet se obligan dits Bro a vendrerlo al temps que se estampará lo dit primer llibre donant la satisfacció a dit Govern de la part li

toquia a rahó de una lliura vuyt sous la reyma segons está convingut entre ells dits Bro donant facultat a dit Govern que en cas no li hauran donat satisfacció de las sinch reymas que los haurá entregat estampat no hage ell de entregarlosne de altre fins tinga la satisfacció deguda antes be tinga facultat dit Govern de vendre tot lo que li haurá quedat, tant de la part de dit Govern com de dit Bro per satisfirse de lo que li dega y assó se entrega al cap de dos mesos que li haurán entregadas ditas sinch reymas; Y dit Govern present accepta dita promesa y promet entregar lo paper per dita estampa en lo modo que sobreestá dit que a ell toquian y uns y altres ho prometan servir y complir sots pena y escriptura de ters après empero requesta de deu dies ab salari de procurador dins Gerona de deu y fora de vint respective sous barc. ... (segueixen les clàusules).

(Manual del notari Andreu Ferrer. Arxiu Històric Provincial de Girona).

VI

Examen de Josep Bro i Claramunt, per ingressar en la Confraria de mestres estampers de la ciutat de Girona.

19 de gener de 1749

Die XIX Januarii M.D.CCXXXIX convocata et congregata Confratria sub invocationis Sancti Hieronimi vulgo dicta Bibliopolarum presentis Civitatis Gerunde in officio mei not. infrascripti quod foveo in plateola Curiae Regiae Gerundae in presentia Honor. Antonii Massat alterius ex Alguaziriis dictae presentis civitatis Gerundae; In qua siquidem convocatione et congregatione intervenerunt et presentes fuerunt Jacobus Bro, Antonius Oliva et Narcisus Oliva, Magistri Bibliopolae et confratres dictae Confratriae et ipsam Confratriam facientes, celebrantes et representantes; Qui quidem Magistri Bibliopolae et confratres examinerunt Josephum Bro, filium legitimum et naturalem supradicti Jacobi Bro et Rosae Bro et Claramont conjugum viventium; qui quidem Josephus Bro, tanquam filius Magistri Bibliopolae pro suo examine exhibuit, ostendit et presentavit dictis Magistris Bibliopolis examinadoribus quendam librum in quarto foleo factum et compositum, intitulatum Vita Divi francisci a Sales; Et cum dicti magistri et examinadores dictum librum in debita et optima forma a dicto Josepho Bro factum esse viderent, illum habiles idoneum et sufficientem ad dictum ofitium exercendum invenerunt, et in confratrem dicte Confratrie admitterunt; Injungendo eidem quat. servet ordinationes dicte Confratrie factas et faciendas pro ut hactenus solitum est servari ac det et solvat de presenti dictis magistris et examinadoribus duas libras et decem solidos pro iure dicte Confratriae pertinenti ratione dicti sui examinis et unam

facem ponderis sex librarum ac etiam exsolvat a cetero pro sua virili parte omnes et quascumque tallias sive repartimenta inter confratres dictae Confratriae forsan facient. pro illius onerum et debitorum solutione, ac inserviat officium nomenclatoris, vulgo de Andador, donech et quousque in eiusdem corpus Caonfratriae alter noviter examinatus ingresus fuerit. Et dictus Josephus Bro his presens convenit et promissit predicta omnia sibi injuncta facere, attendere servare et complere omni contradictione cessante et exceptione remota. Et pro his complendis obligavit omnia bona et jura sua et suorum mobilia et immobilia, presentia et futura; De et super quibus premisis fuit petitum presens publicum confici instrumentum a me huiusmodi notario. Quod fuit actum Gerunde die mense anno et loco predictis, presentibus me notario infrascripto et pro testibus Magnifico Hieronimo Prim y Parri Cive honorato Barcinone et Raphaelae Fabrega studente Gerundae ad hoc vocatis et rogatis.

(Segueix àpoca d'haver rebut la quantitat esmentada).

(Manual del notari Gisleno Martorell, fol. 62 v. Arxiu Històric Provincial de Girona).

VII

Memorial del que Jaume Bro entrega al seu fill Josep, en el moment en que se separen i el fill, Josep obre un establiment pel seu compte. Com a conseqüència de la Concòrdia firmada per Jaume i Josep Bro davant el notari Prim i Parri, el 8 de maig de 1750, i del que s'establí en els Capítols matrimonials de Josep, per el cas de separació de pare i fill, que treballaven en el mateix taller, li fa efectiu l'import convingut amb materials de la impremta i llibres.

5 de juny de 1750

Memorial dels mobles y alhajas del art de estampar y llibrater que Joseph Bro ha rebut de Jaume Bro, son pare, los dos stampers de Gerona, en paga y a bon comte de las sinch centas quaranta lliuras que dit Jaume Bro está debent a dit Joseph Bro per los drets de sa legitima paternal y maternal, los quals mobles per dits pare y fill Bro son estats estimats y evaluats conforme baix a una part se expresará.

1.	Primo una prempsa de estampa ab sos guarniments	65 lliures
2.	Item sis galeras de la estampa a rahó de sis sous quiscuna	1 6 sous
3.	Item tres taulàs de la estampa a rahó de sinch sous quiscuna	15
4.	Item un capitell de la estampa per tenir las caixas	1

5. Item un martell y estisora de la estampa	6
6. Item un parell de balas ab dos baldresos per ditas balas	6
7. Item una premsa y lo ingeni de la botiga	3 15
8. Item lo cosidó de la botiga	1
9. Item set robas de lletra de tast a rahó de sis doblas vellas lo quintar	58 16
10. Item unas estisoras	15
11. Item tres jochs de caixas de la estampa	6

Et pro residuis quadrigentum libris et undecim solidis dedistis et tradidistis mihi ad volunt. jam ante presents firmam libros, res et merces largiflue especificatos et mencionatos in alio Memoriali sive nota inde exhortita thenoris sequentis.

Memorial y nota dels llibres y mercaderias en paper sens encuadernar que Jaume Bro estamper y llibrater ha entregat a Joseph Bro, també estamper y llibrater de la mateixa ciutat son fill, en paga y compliment de aquelles sinch centas quaranta lliuras que dit Jaume Bro estava debent a dit Joseph Bro, son fill, per los drets de sa legitima paterna y materna per estimar y evaluar los quals llibres y mercaderias se han elegit experts, a saber, per part de dit Jaume Bro Pau Campins, i per part de dit Joseph Bro a Pere Escuder los dos estampers de Barcelona, los quals llibres y mercaderias son el següents:

12. Primo cent Faulas de Isoph
13. Item dotse llibres del Carme
14. Item deu mans de novenas de Sant Narcís
15. Item deu mans de novenas de las animas
16. Item tres Molinas de Oración

NOTES AL DOCUMENT VII

(La numeració d'aquestes notes es correspon amb la de la relació de l'inventari del document VII).

2. Planxes de metall o de fusta que servien de base per compondre els motllos.
7. La premsa anomenada de satinar, que servia per premsar les fulles ja impreses, per tal de fer-ne desaparèixer l'empremta de l'estampació.
12. ISOP, *Faules*. Se'n coneixen moltes edicions de Barcelona; però de Girona no n'he trobada cap anterior a la data d'aquest inventari.
13. SERRA, JOAN ÀNGEL, *Llibre dels miracles de Nostra Senyora del Carme*. Impres per Jeroni Palol, l'any 1701.
14. *Novena a Sant Narcís*. Impresa per Jaume Bro, les llicències són de l'any 1716.
15. *Novena de les ànimes del Purgatori*. Hi ha diverses edicions, no n'he trobada cap d'en Jaume Bro.
16. MOLINA, FR. ANTONIO DE, *Exercicios espirituales de las excelencias, provecho y necesidad de la oración mental*. D'aquesta obra en els segles XVII i XVIII s'en feren diverses edicions traduïda a varies llengües.

17. Item sis Maximas de Salomón
18. Item quaranta Thesoros de pobres, en octau
19. Item quatre Fonts misticas anyadidas
20. Item dotse visitas de enfermos
21. Item sis destierros de ignorancia
22. Item tres mans de Viacrucis
23. Item sinch Vidas de San Salvador de Horta en octau
24. Item dotse Gracias de la Gracia
25. Item sis del Cami del Paradís en octau
27. Item dos Remigios en full
28. Item cent vint y cinch comtes partinoples
29. Item Cent Chempis en llatí
30. Item sinquanta Historias de Don Pedro de Portugal
31. Item sis soliloquios del padre Villegas en setsé
32. Item sis Vidas del padre Vieyra en octau
33. Item sis Vidas de San Antoni Abat
34. Item sinquanta llibres de la cortesanía
35. Item quatre devotos peregrinos
36. Item dos gritos del Infierno
37. Item quatre Caraps de ordenantes, en octau
38. Item vint llibretes de exorcismes
39. Item tres secrets de naturalesa
40. Item tres Chatessismes romá
41. Item un Galí Artis Notarie en full
42. Item cent Donsellas Theodoras que te quatre fulls

17. SALOMÓ, Proverbis. És difícil identificar l'edició.

18. *Tresor de Pobres*. Llibret de devoció popular.

19. BUCELLS, FR. FRANCESC, *Font mystica y sagrada del paradís de la Iglesia, corregida y aumentada*. Hi ha una edició de Barcelona de 1747, a la que deu pertànyer aquesta edició. Més tard la va estampar Josep Bro.

20 i 21. Llibrets de pietat popular.

22. No he trobat cap edició de Via-Crucis estampada per Jaume Bro, però atès el nombre d'exemplars sembla que hauria de tractar-se d'una producció d'aquest taller.

28. La *Historia del cavaller Partinoples* la va estampar dues vegades Jaume Bro; una en un volum de 68 planes en tamany quart, i l'altra en un volum de 184 planes tamany octau.

29. Pel nombre d'exemplars sembla que s'ha de tractar d'una edició de la casa Bro; però no l'he pogut localitzar.

39. *Libre nou que conté varios secrets de naturalesa y utils y importants remeys contra tot género de mals*.

40. NIEREMBERG, JOAN EUSEBI, *Practica del cathecisme romà y doctrina christiana...* He trobat notícia de dues edicions de Barcelona del segle XVII.

41. GALI Y RAMON, JERONI, *Opera artis notariae theoreticam sive et practicam*. Barchinone, Typ. Hyacinthus Andreu, in vico Sancti Dominici; 1682.

42. Llegendes cavalleresca.

43. Item sis Chrissols de Chrisol
44. Item dotse retiros espirituals
45. Item dos doctrinas de Urgell
46. Item dotse Luis Vives
47. Item dotse Alegancies de Paulo Manuncio
48. Item cent llibres de la Missió de Escornalbou que te tres fulls
49. Item vint y sinch llibres de Roberts el Diable
50. Item quinse gritos del Purgatorio
51. Item quatre doctrinas de Arbriol
52. Item cinquanta vidas de sant Aleix
53. Item dos vidas de sant Llorens
54. Item quatre vidas de set sabis de Roma
55. Item vint y sinc prosodies xicas de Albares
56. Item sis vidas de sant Antoni de Padua
57. Item nou epistolas de Sant Geroni
58. Item dotse Historias de Bernardo del Carpio
59. Item tres secrets medicos y silergicicos
60. Item catorse epitomes de las excelencias de San Ignasi
61. Item cinquanta vidas de fra Juan Garí que te dos fulls
62. Item dos fonts místicas en castellá
63. Item cent vocables de la Torroella que te tres fulls
64. Item sis llibrets de la Congregació
65. Item vint y sinch llibrets del semmanari dels dolors
66. Item una historia de la passió
67. Item tres meditacions de fra Luis de Granada
68. Item nou mans de novissims Pinamonti
69. Item deu mans de Alfrohismes Cathalans
70. Item cinquanta novenas del Cor de Jesus
71. Item tres mans de doctrinetas que te un full
72. Item deu mans de passions
73. Item un Precepte de ducar los mossos del Rey en quart

47. MANUCIO, PAULO, *Las elegancias*. N'hi ha diverses edicions catalanes i castellanes del segle XVII.

51. ARBIOL, FR. ANTONI, *Avisos caritatus per no fer-se sacrilegas las confesions sacramentals*. Barcelona, 1737.

55. ALVAREZ, MANUEL, *Prosodia*. En coneixem edicions del segle XVIII de Barcelona i de Cervera.

64. Es refereix a la Congregació de 'a Mare de Déu dels Dolors, que té església pròpia al costat del convent de la Mercè.

65. Llibret de la devoció del Septenari dedicat a la Verge dels Dolors. Se'n feren diverses edicions.

68. PINAMONTI, JOAN PERE, *Meditacions breus dels novissims*. Imp. Jaume Bro.

69. AMAT, JOAN CARLES, *Quatrecentos aforismes cathalans*. Imp. Jaume Bro.

70. *Novena al Sacratissimo Corazón de Jesús*. Imp. Jaume Bro.

74. Item dos mans de llibrets dels desamparats
75. Item quatre espejos de amor
76. Item tres mans de oracions de sant Agustí
77. Item sinch mans de novenas de Santa Gertrudis te dos fulls y mitg.
78. Item deu mans de llibrets del Rosari curt
79. Item deu mans de llibrets del Rosari llarg
80. Item sinch mans dels Sants Quatre Evangelis
81. Item sexanta Chatos que te quatre fulls
82. Item quatre confessoraris de Sant Thomas
83. Item dotse Sumaris de Nostra Senyora de la Mercé
84. Item vuyt razones
85. Item dos Epistolas de santa Catherina
86. Item sinch mans de breus
87. Item sis vidas christianas del Pare Dutari
88. Item sincuanta elegancias de Granes
89. Item una rayma de quatre reglas
90. Item dotse Carlos Magnos
91. Item dotse Exercicis de Sant Ignaci
92. Item quatre mans de testaments de la Anima
93. Item nou Ovidis
94. Item tres Molinas de Sacerdotes
95. Item sinch mans novenas de Sant Francesch Xavier
96. Item quatre mans novenas de nostra Senyora
97. Item un Murcia Theologia Moral
98. Item vint y sinch historias de Calmades
99. Item trenta y sinch Miquel Verinos que te tres fulls
100. Item sis Nucleos Cathesicos
101. Item dos jochs de Comes Artis notarie

81. *Catonis Disticha moralia cum scholis Desiderium Erasmi Rotherdami.* Typ. Jacobus Bro.

87. DUTARI, P. JERONI, *Vida christiana o práctica fácil de entablarla.* N'hi ha diverses edicions espanyoles i sudamericanes.

88. GRANES, BERNARDUS, *Pueriles elegantiae flores... in gramanticantium puorum tertiae classis oblectamentum selecti.* Typ. Jacobus Bro; llicències de 1705.

89. IFERN, FRANCESCH, *Compendi breu de las quatre reglas de la Arismética practica.* Imp. Jaume Bro.

95. *Modo de hazer (sic) la Novena de San Francisco Xavier.* Imp. Jaime Bro.

97. MURCIA, FR. LEANDRO DE, *Disquisitiones morales in primam secundae Divi Thomae.* En coneixem edicions del segle XVII de Madrid i d'Alcalá de Henares.

98. *La historia del noble y esforçat cavaller Pierres de Provença...* Traduïda per Honorat Comalada. Imp. Jaume Bro.

101. COMES, JOSEPH, *Viridarium Artis notariatus.* Imp. Francesc Oliva, 1704.

102. Item un joch de dominicas de Caravantes
103. Item dotse fonts misticas de las petitas
104. Item sexanta preparacions de la Missa anyadit
105. Item sis manuals de meditacions
106. Item sis manogitos de flores
107. Item quatre Artes poeticas espanyolas
108. Item dotse corazones de Jesus
109. Item sis confiansas de la Misericordia de Deu
110. Item dotse centinelas contra judios
111. Item dotse agriculturas del Prior
112. Item sis Gemmas misticas
113. Item sis Chrisols de sacerdots
114. Item sis thomos Senyeri el penitente y confesor instruido
115. Item sis Chempis en cathalá
116. Item trenta comptes fets
117. Item sinquanta practicas de morir be
118. Item dotse fonents de la pietat
119. Item quaranta exercicis del Christiá de Unllastres
120. Item tres Institutas de Lleis en octau
121. Item vint y quatre vicis y mals costums
122. Item trenta exercicis del pare Grau
123. Item vint y sinch sermons del Pare Bonet
124. Item deu mans de sants de vint y sinch
125. Item deu mans de sants de dos el full
126. Item deu mans de sants de setse el full

102. CARAVANTES, FR. JOSÉ, *Pláticas dominicales y lecciones doctrinales de las cosas mas esenciales*. Obra en dues parts. Hi ha una edició de Barcelona de l'any 1747.

103. Vegis la nota n.º 9.

111. AGUSTÍN, MIGUEL, *Llibre dels secrets de Agricultura, casa rústica y pastoril*. S'en feren diverses edicions a Barcelona i a Saragossa. És una obra popular que assolí gran prestigi i difusió entre la gent del camp.

112. PASCUAL Y DE REGÁS, CARLOS, *Gemma mystica, christiana praxis, seu locuples thesaurus meditationum*. Imp. Gabriel Bro, 1733.

116. *Llibre fàcil de comptes fets o tarifa general de tota moneda... recopilació de las obras de Fr. Barreme*. Imp. Jaume Bro.

119. ULLASTRE, JOSEPH, *Exercici del cristià per encomanar-se a Déu*. La primera edició d'aquesta obra que esmenta Aguiló correspon a Barcelona i la suposa entre els anys 1760 i 1780. La seva presència en aquest inventari suposa una edició anterior. Palau (n.º 343345) cita una edició de Figueres a càrrec d'Ignaci Porter, de 1740. De la segona meitat del segle XVIII hi ha diverses edicions dels Bro i dels Oliva.

120. Es refereix a les *Instituta*, del *Corpus Iuris Civilis*, de Justinià.

122. GRAU, FRANCISCO, *Exercicios del christiano ansioso de su salvación*. Jaume Bro, 1733.

123. BONET, ALEJO, *Sermones varios morales y panegiricos*. Imp. Gabriel Bro i Rafel Trellas, 1705.

127. Item cent regles Cleri en octau
128. Item deu mans de sants de nou el full
129. Item deu mans de sants de quatre el full
130. Item deu mans aucas de las bestias
131. Item quatra mans de sacras ab los Evangelis y labavos lletra negra y vermella
132. Item cent Boteros descripció del mon
133. Item deu mans aucas dels officis
134. Item deu mans ocas
135. Item trenta estampas de Sant Narcis ab indulgencias
136. Item dos jochs de Trullenchs

(Protocol del notari de Girona Jerònim Prim i Parri, anys 1749 y 1750; fol. 119 i següents. Arxiu Històric Provincial de Girona).

VIII

Inventari dels béns que foren de Josep Bro, realitzat en ocasió de la seva mort.

20 de maig i 23 de juny de 1794

Sie notori com havent Maria Bro y Nicolau viuda deixada de Joseph Bro llibreter y impressor real de la present ciutat de Gerona començat lo inventari que prengué de la universal heretat y bens de dit q^o son marit com consta en acta rebut en poder del notari baix escrit als vint maig ultim passat ab animo de continuarlo sempre que sas indispensables ocupacions tant de la botiga, de la estampa com a impressor real que era dit q^o son marit lo qual exercici va ella continuant y ab esta ocasió y per los molts treballs de impressions de ordres reals que ocasiona est temps de guerra contra la infeliz França, impressió de gazetes y conducta de la casa queda ella molt atareada, li permetés temps y ocasió corren efecte continuá ella dit son inventari en poder del Notari baix escrit als vint y tres del dit mes de maig ab declaració que lo continuaria ella dit son inventari en altra oportuna ocasió en que pogués contar los llibres de la casa y botiga de dit q^o son marit que devia importar particular treball y ocupació, havia per assó de valerse de persona intelligent y

127. PLANAT, JAUME, *Regula cleri, seu magisterii clerici*. Hi ha una edició de Jaume Bro de 1755, que consta com a tercera edició. Però la que figura en l'inventari ha d'ésser una d'anterior.

132. REBULLOSA, JAUME, *Descripción de todas las provincias, reynos y ciudades del mundo, sacada de las relaciones toscanas de Juan Botero Benes*. Jaume Bro, 1748.

136. TRULLENCH, *Exposición de la Bulas de la Santa Cruzada*.

perita: per ço vuy que contam vint y tres del mes de juny any de la Nativitat del Senyor mil setcents noranta y quatre constituïda dita Maria Bro y Nicolau en la casa que fou de dit qº son marit sita en lo carrer de las Ballesterias de la present ciutat y de la part del carrer dit de la Força o que dona tras las reals presons de la mateixa ciutat, junt ab lo notari y testimonis baix escrits en continuació de dit inventari confessá y reconegué que a la universal eretat y bens de dit qº Josep Bro son marit pertanyian y espectavan los llibres y cosas baix escritas y següents:

1. Primo quatre cents sinquanta rosers de Indulgencias en octau
2. Dos cents sinquanta y tres jardins de Maria en quart
3. Tres cens trenta finezas de Jesus en octau
4. Doscents seixanta manuals de terciaris en dotzé
5. Quatre cents sinquanta y quatre La Valle Meditacions en dotzé
6. Sinch jochs de la obra de Feijóo en quart
7. Sis centas passions de Vich o presas en quart
8. Cent vint y sinch coleccions de pragmáticas y cedula's reals en quart
9. Nou cents comptes fets en dotzé
10. Seixanta y sinch coleccions mans de doctrinas de Pare y fill en dotzé.

NOTES AL DOCUMENT VIII

(La numeració d'aquestes notes es correspon amb la de la relació de l'inventari del document VIII).

1. Es tracta de l'obra de JAIME BARÓN, *Llibre del Rosari de nostra Senyora del Roser*, traduït al català per Francesc Roca. La primera part d'aquesta obra es titula *Indulgencias del Roser*. Imp. Josep Bro, any 1762.
2. CAMÓS, NARCISO, *Jardín de María plantado en el Principado de Cataluña*. Imp. Josep Bro, no abans de 1772.
3. ANTON DE SAN GERONI, *Representació de la sagrada Passió y mort de Nostre Senyor Jesu-Christ. Novament corretgida y regulada conforme a los Cuatre sagrats Evangelistes, y sobre ells ens ensenyan de aquesta ben ponderada finesa*. Imp. Josep Bro, després de 1773.
4. ANICETO ALCOLEA, NICOLAU, *Manual de terciaris o resumen de gracias*. Imp. Josep Bro, any 1787.
7. En el segle XVIII a Vic s'editaren diverses obres dramàtiques sobre la Passió, per a ser representades.
8. *Colección de pragmáticas y cédulas de Su Magestad, y autoacordados por los del Consejo...* Imp. Josep Bro, després de 1786.
9. *Llibre fácil de comptes fets, o tarifa general de tota moneda... Recopilació de las obras de Fra Barreme*. Imp. Josep Bro; sense any.
10. ORRIOLS, FRANCISCO, *Diálogos de la doctrina christiana que son norma, forma y pauta, amb los quals los pares, amos y mestres poden facilmente complir a la obligació que tenen de ensenyar la doctrina christiana a sos fills, criats y deixebles*. Imp. Jaume Bro.

11. Nou centas noranta Torrellas cathalanas en octau
12. Quatre cents sinquanta comtes Partinobles en octau
13. Sinch cents y dos Catons en octau
14. Trenta vidas de Sant Antoni Abat en octau
15. Cent setanta dos mans de la guitarra per apendrer de tocarla en octau
16. Tres raymas de exercicis xichs o doctrinetas que tenen sinch fulls
17. Noucentas faulas de los Dioses en setsé
18. Sis raymas de Faulas de Fedro en llatí, en octau
19. Una rayma y mitja de collocacions que es per repetir en setsé
20. Nou rethoricas de Pomey en octau
21. Dos raymas de versos nous en octau
22. Catorse mans de secrets per curar la rabia en octau
23. Deu la voz del pastor que es Dominical en quart
24. Setse sermons panegyrics de Señeri en quart
25. Vint y quatre tarifas de notarias en quart
26. Dos centas novas plantas de Cathalunya en quart
27. Cent sinquanta llibres del Padre Micola de La Bisbal que es de Gramathica en octau

11. *Sintaxis de JOAN TORRELLA*, de la qual en sortiren diverses edicions degudes especialment a la Universitat de Cervera.

12. Llibre de cavalleries editat nombroses vegades. En coneixem una edició impresa per Josep Bro.

13. Es deu tractar de la mateixa obra assenyalada amb el n.º 81 en el document VII. El crescut nombre d'exemplars que consta en aquest inventari fa pensar que es tracta d'una edició impresa per Josep Bro.

14. *Vida y milagros del príncipe de los anacoretas y padre de los cenobitas, nuestro Padre Sant Antonio*. Imp. Josep Bro.

15. AMAT, JUAN CARLOS, *Guitarra española*. S'en coneixen dues edicions impreses per Josep Bro; una d'elles correspon a l'any 1745.

17. GAUTRUCHE, PEDRO, *Epítome de la fabulosa historia de los Dioses*. Imp. Josep Bro.

18. És difícil a quina edició correspon de les moltes que d'aquesta obra es feren en el segle XVIII. De Girona només en conec una, impresa per Narcís Oliva en el mateix any d'aquest inventari.

20. POMEY, FRANCISCO, *Rhetoricae*. Hi ha edicions de la Universitat de Cervera del anys 1732 i 1748.

24. SEÑERI, PABLO, *Sacros panegíricos*. Josep Bro, 1766.

26. *Nueva planta de la Real Audiencia del Principado de Cataluña*. Imp. Josep Bro, no abans de 1775.

27. MICOLA, FR. JOSEPH, *Clara explicació de las parts de que constan las oracions gramaticals*. Imp. Josep Bro.

28. Quinze artes de cocina en octau
29. Vint y nou Torrellas repetidas en octau
30. Setse resmas de temps en octau
31. Vint Historias de Oliveros de Castilla en octau
32. Quatre luz de las verdades catholicas en folio
33. Sinch manual Cathecisme Doctrinal en folio
34. Sis verdaderos antidotos contra los malos libros en octau
35. Vint reglas de vida en octau
36. Quatre jochs de Fleuri en octau
37. Quatre Arismethicas de Puig en quart
38. Sis secrets de artes liberales en octau
39. Dos jochs de Persiles Historia, en quart
40. Doscents sinquanta principis de Gramathica en octau
41. Setse mans del juego del Mediator en octau
42. Tres cents seixanta y sinch El Antigota secretos per curar de feridura en octau.
43. Dotse sermons de animas en quart
44. Trenta Virgilis en octau
45. Sis Horacios en octau
46. Seixanta Erasmas Cathalanas en octau
47. Trenta sumas de temps castellanas en octau
48. Vint y cinch elegancias de Granes en octau

28. ALTAMIRAS, JUAN, *Nuevo arte de cocina, añadido en esta última impresión sacado de la escuela de experiencia económica*. Imp. Josep Bro.

29. Segurament es refereix a la mateixa obra de la nota 11.

30. *Summa de temps y altres rudiments de la Gramática...* El seu autor es el Licenciado Vallés. Impresa a Cervera l'any 1740.

31. Llibre de cavalleries del que s'en feren nombroses edicions des dels darrers anys del segle XV. No en conec cap edició de Girona.

32. MARTÍNEZ DE LA PARRA, JUAN, *Luz de verdades cathólicas y explicación de la doctrina christiana, que siguiendo la costumbre de la casa profesora de la Compañía de Jesús de México, todos los jueves del año ha explicado en su iglesia...* La primera edició es de Mèxic, any 1691. Després seguiran nombroses edicions en diverses ciutats espanyoles. No en conec cap edició de Girona.

35. SALOMÓ, R. SIMÓ i GELABERT, R., MELCHIOR, *Regla de vida útil als pobres y richs y a las personas iluminadas*. Hi ha dues edicions de Barcelona.

37. PUIG, ANDRÉS, *Aritmética especulativa y práctica y arte de álgebra*, imp. a Barcelona, any 1670.

41. *Método breve para entender el Mediator y reglas generales que deben en él observarse*. Imp. Josep Bro.

43. *Sermones de las almas del Purgatorio, sacados de diversos y graves autores*. Imp. Josep Bro, 1767.

47. VALLES, IGNACIO DE LOS, *Suma de tiempos y otros rudimentos de la Gramática, con un abecedario de los verbos*. Hi ha una edició de Cervera de l'any 1743.

49. Seixanta Minguets meditacions de la Misa en octau
50. Tres centas tarifas de Pagesos en octau
51. Sincuanta Prosodias repetidas en octau
52. Cent cinquanta Miguel Verinos en octau
53. Deu rethoricas de Pomeu en octau
54. Dotse Historia selecta del vell Testament en octau
55. Quinse Antonis repetits en octau
56. Deu Ciceros Epistolas en octau
57. Dotse Torrellas Castellanas en octau
58. Quatre vidas de Sant Antoni de Padua en quart
59. Dotse vidas de Santa Genoveva en octau
60. Dos raymas de Peregrins en octau
61. Tres raymas de Flantemps en octau
62. Una rayma de Constitucions de Cila en quart
63. Una rayma y mitja de Passions vellas y novas en setsé
64. Sincuanta Iverns de ajudar a ben morir en dotzé
65. Sis Kempis cathalans en dotsé
66. Tres centas quaranta una addicions ad casus conscientiae de Benet Catorsé en folio
68. Onse vidas del Padre Vieyra en octau

48. GRANÉS, BERNARDUS, *Pueriles elegantiae flores*. Imp. Jaume Bro.

49. MINGUET E YROL, PABLO, *Meditaciones para el santo Sacrificio de la Misa*. Hi ha moltes edicions que segueixen la primera de Madrid de 1744. No n'he vista cap de Girona. Aquesta obra va ser prohibida l'any 1750, no obstant això, hi ha edicions del segle XIX.

50. SIERRA, MIGUEL DE LA, *Tarifa per als pagesos conforme la ordre que ells aportan en lo pagar los moços de soldada; seguint lo estil, tret de la Paheria de Lleyda*. Hi ha dues edicions de Barcelona.

55. Es refereix a l'obra de Nebrija.

57. Vegis la nota n.º 11.

60. *Peregrinació del venturós peregrí ab las Coblas de la Mort*. Imp. per Josep Bro.

61. TURMEDA, FRA ANSELM, *Llibre compost per Fra Ansel Turmeda. Ab lo iorn del iudici, la oració de Sant Miquel, la del Angel Custodi, de Sant Roch, de Sant Sebastià, Sant Antoni de Padua, etc.* N'hi ha moltes edicions de Barcelona i de València, i una de Girona impresa per Gaspar Garrich el 1634.

62. *De les consuetuts de la ciutat de Barcelona, sobra las servituts de las casas e honors, vulgarment ditas den Sanctacilia*. Imp. per Josep Bro.

64. HIVERN, JOSEPH, *Modo expedit y prácticch de ayudar a be morir, teixit de breus i diferents actes, afectes i oracions jaculatories*. Imp. Josep Bro, 1756.

65. Se'n coneixen diverses edicions gironines, una d'elles impresa per Josep Bro el 1759.

66. Se'n coneix una edició de Madrid, any 1770, i una d'Alcalà de Henares, any 1793.

68. *Breve resumen de la vida del venerable padre Antonio de Vieyra de la Compañía de Jesús. Sacada de las obras que se imprimieron en Barcelona en el año 1734*. Pamplona, imp. de Alfonso Berruguete, 1735.

69. Deu mans de vocables de Torroella en octau
70. Set jochs de Benet Catorsé de Synodo Diocesano en folio foraster de Venecia.
71. Dos tomos de Natalis Alexander de Predicamentos en quart foraster de Venecia
72. Divuyt raymas de goigs de diferents lleys y molts de inutils que mai se despacharan que per no allargar lo inventari no se especifican lo nom de cada un
73. Setanta dos Historias de Don Pedro de Portugal en octau
74. Tres arrobas de Cartillas ordinarias
75. Vint doctrinas de Belarmino en octau
76. Sis raymas estampadas del exercici nou que ni ha tres fulls tirats a dos raymas per full que se tira fan lo compreto de ditas sis en dotsé
77. Tres banquillos de cuyra negras
78. Un agenollador de fusta
79. Una caixa de fusta de posar-hi pega grega
80. Una cadira de braços de cuyra dolenta
81. Una taula dolenta
82. Seixanta vidas de Pau Gibert en quart
83. Nou raymas y sis mans de las faulas de Hysop en cathalá que ni ha sis fulls de tirats y se ha acabat la impressió com consta de resibos de la compra que feu lo difunt Bro.

En lo quarto o magatsem petit del tercer pis en la part del carrer si troba lo seguent:

84. Trenta raymas de paper de estampar en blanch
85. Vint y una raymas del llibre de full de las explicacions de la doctrina christiana ilustrada con sermones y varias platicas de las que también se forma una quaresma continua y un Ad-

70. *De Synodo diocesano* del papa Benet XIV es va imprimir a Madrid el 1771 i el 1787, en dos volums tamany quart.

73. *Libro del Infante Don Pedro de Portugal*. Des de la primera edició de Salamanca de 1574, hi ha diverses edicions dels segles XVII i XVIII.

75. Es tracta d'una de les moltes edicions de l'obra de ROBERTO BELARMINO, *Doctrina Christiana*.

79. La pega grega s'utilitzava en la fabricació de tinta.

83. Fragments de la impressió de les *Faules d'ISOP* que Josep Bro va deixar sense acabar d'imprimir. En l'inventari de 1796 hi consta encara com edició inacabada. No sé si el successor de Josep Bro, en Fermí Nicolau l'acabà. Per altra part existeix una edició d'aquesta obra amb el peu de Francesc Bro; correspon a les darreries del segle XVIII; sembla que no es tracta de la mateixa edició; però no es pot assegurar.

85. ITURRI DEL ROSICAL, FR. BASILI, *Explicación de la Doctrina Christiana, ilustrada con sermones y varias pláticas de las que también se forma una Cuaresma continua y un Adviento*. Impresa anteriorment a Saragossa, pels hereus de Diego Larrumbe, any 1772.

- viento, su autor el Padre Fray Basilio Iturri del Roncal religioso franciscano; un tomo en folio sen tiran tres raymas y mitja per full y es encaixat y ni hi ha de tirat tres fulls ab sos encaixos que fan vint y una raymas
86. Cent vuytanta vuyt quaderns de rquiem de full estampats en casa
 87. Una cadira de fusta
 88. Un calaix ab ferros dolents
- Libres encuadernats que son en un armari del quarto en lo primer pis de la part del carrer posat en la paret ab la frente de guardada robas.
89. Cent y set llibres en octau de diferents lleys impresió de casa-com son Partinoples, Rosers, Aratmas, Torrellas Cathalanas y llibres en blanch prims Catons
 90. Nou llibres en dotsé que son Iverns y La Valle de impresió de casa
 91. Dos dotsenas de llibretas blancas en octau de un fil
 92. Seixanta Breus en tratadotsé
 93. Quaranta vuyt Psalms Penitencials en setsé
 94. Trenta Miquels Verinos en octau
 95. Trentaset novenas de la mare de Deu per tot lo any en setsé
 96. Vint y quarte llibrets del Rosari en setsé
 97. Onse Histories de Don Pedro de Portugal en octau
 98. Cent passions novas en setsé
 99. Vint y sinch novenas de Sant Joseph en setsé
 100. Dinou principis de Gramathica en octau
 101. Noranta set llibrets per curar el mal de rabia
 102. Sinquanta mans de estampas o sants pintats de full ordinaris
 103. Un missal negre ordinari
 104. Nou Rethorriquetes en setsé
 105. Sis palmatories de cartró que son de la capella de Santa Anna del carrer que es de la casa y son vellas
 107. Llibres que se troban dintre de dos armaris de fusta que son

89. Aquesta notícia de llibres estampats en el propi taller ens assabenta que del mateix sortiren obres d'Erasme i de Torroella, de les que no en tenim coneixement.

90. El mateix que en la nota anterior podem dir-ho d'obres d'Hivern i La Valle.

94. VERINI, MICHAEL, *Michaelis Verini poetae christianissimi Sententiae morales-Ac Joannis Sulpitii Verulani de mensae Doctrinae opusculum*. Novissime edita nec non accuratissime emendata. Gerundae ex typ. Jacobi Bro, sense any, 49 pàgs. 8.º

105. Aquesta fórmula de Santa Anna encara es conserva en la façana de la casa dels Quatre Cantons on tingué el taller i l'habitacle en Josep Bro. El carrer de les Balleseries celebrava la seva Festa Major, per Santa Anna (el 26 de juliol) fins cap a mitjans del nostre segle. Jaume Bro, pare d'en Josep va ser pabordre d'aquesta devoció.

107. Per les Fires Josep Bro installava una parada de venda de llibres a la Plaça de les Cols (avui Rambla).

- de parar per la fira en la plaça y son en lo quarto del segon pis de la part del carrer
108. Sinquanta sis llibres de full foraster que fan diferents obres
 109. Un missal negre ordinari
 110. Dos quaderns de requiem negres ordinaris
 111. Setanta quatre llibres en quart de diferents lleys que en dits hi ha una obra de Feijóo
 112. Sinch llibres de la terra de diferents lleys de full
 113. Vint y tres llibres en octau de diferents historias. Estos llibres aquí expressats son de un armari y nous
Altre armari
 114. Dos cents quaranta de Sacrificio Missa en quart
 115. Dos centas catorse preparacions para la muerte en octau
 116. Trenta dos llibres en dotse de diferents lleys
 117. Trenta nou llibrets en setsé de diferents lleys
Estos llibres son mitg usats y rosegats de ratas
En lo dit cuarto en terra
 118. Trenta sis llibres de full vells que no son bons sino per fer cartrons en lo molí de paper
 119. Vuytanta tres llibres en quart vells que no son bons sino per cartrons o per embolicar sabó, que quasi tots están sens coberta
 120. Llibres enquadernats en lo quarto petit del segon pis de part del carrer, que era antes magatsem de llibres
 121. Quaranta nou llibres vells de full inutils que son Trullenchs
Bonacinas que es moral vell que no poden servir sino per embolicar sabó o per fer cartrons
 122. Vuytanta llibres en octau de diferents lleys nous
 123. Nou llibres de quart nous de diferents lleys
 124. Trenta un llibre en octau foraster que son Genetos Bancel Concina, tots nous
 125. Quaranta set llibres de Genetos de moral cosits y encolats sens igualar ni encuadernar
 126. Tres jochs de Concina en paper
 127. Sis quaderns de requiem negres encuadernats en pergami
 128. Una Biblia enquadernada a la embrochura

114. BONA, JOANNES, *De sacrificio Missae tractatus asceticus*. Imp. Josep Bro, 1758.

115. BONA, JOANNES, *De la preparación para la muerte*. Imp. Josep Bro.

124. Es tracta de llibres de moral, no impresos a Girona, i són: GENETTO, FRANCISCO, *Theologia moralis juxta sacrae Scripturae, canonum et sanctorum patrum mentem*. Hi ha una edició de Madrid de 1871-1872, en quatre volums. BANCEL VALENTINO, LUDOVICUS, *Moralis Divi Thomae*. Hi ha una edició d'Avignó de 1678 i dues de Venècia del segle XVIII. CONCINA, FR. DANIEL, *Theologia christiana dogamatico-moralis*. Se'n coneixen nombroses edicions de Madrid i Barcelona.

128. Enquadernació amb tanques.

129. Sinquanta sis llibres de sacrificio misae en quart
 130. Dotse preparacions para la muerte
 131. Tres dotsenas de pergamins dels ordinaris
 132. Llibres de la botiga y ahinas
 133. Cent vintivuyt llibres de full foraster los vuytanta inutils que no son bons sinó per fer sabó o per fer cartrons y dits llibres son vells
 134. Cent vint y quatre llibres de full de la terra, los vint son bons y los restants vells y inutils que son bons per embolicar sabó o per fer cartrons
 135. Noranta un llibre de quart foraster los setse bons y los restants vells y no valen res
 136. Tres cents noranta tres llibres en quart los noranta sis bons y los restants vells
 137. Quarantanou llibres de octau foraster vells y vint que no valen res sino per cartrons
 138. Doscents y un llibre en octau bons
 139. Vint y set llibres en dotsé bons
 140. Dotse llibres en setsé bons
 141. Tots estos llibres son encuadernats de pergami y son de diferentes lleys
 142. Dotse llibres en quart encuadernats a la francesa
 143. Vuyt llibres en quart encuadernats a la francesa
 144. Dits llibres encuadernats a la francesa son bons
 145. Vint pelegrins en octau
 146. Dotse flantemps en octau
 147. Deu Historia de Don Pedro de Portugal en octau
 148. Vint y quatre llibrets del Rosari en setsé
 149. Deu doctrinetas o exercicis xichs
 150. Vintiquatre vidas de Santa Eugenia en octau
 151. Vintiquatre versos nous en octau
 152. Vintiquatre Faules de Fedro en llatí en octau
 153. Dotse Viacrucis
 154. Tretse llibrets del juego del mediator en octau
 155. Quinse llibrets del Antigota que es percurar la feridura en octau.
 156. Tres raymas de goits de diferents lleys
-
129. Vegis la nota 114.
 130. Vegis la nota 115.
 131. Pergamins per les encuadernacions.
 145. Vegis la nota 60.
 146. Vegis la nota 61.
 147. Vegis la nota 73.
 152. N'hi ha una edició de Narcís Oliva, de l'any 1794.
 154. Vegis la nota 41.

157. Vintiquatre llibres en octau que son a punt de encuadernar
158. Dotse llibres en blanch en octau que se han de encolar igualar y encuadernar
159. Catorse La Valle per encuadernar a la francesa que ja son cots y encolats
160. Setse Passions de Reusen dotsé que se han de igualar
161. Una massa de ferro de picar o batre paper
162. Dos ingenis un de bo y lo altre vell o inutil
163. Una capçeta per lo aiguacuit vella
164. Unas balançetas per pesar... ab una onça y lliura
165. Sis pots de full de posar cosas a la premsa vellas
166. Sinch pots de octau de posar cosas a la premsa
167. Sinch pots de quart de posar cosas a la premsa
168. Quatre premsas de igualar las dos bonas y las altras dos son bonas per fer foch
169. Tres reglas de ferro
170. Quatre estisoras grosas de ferro de la botiga
171. Dos compassos de ferro de la botiga
172. Tres punxons
173. Un clau de ingeni
174. Unas estanallas de botiga
175. Un martell petit
176. Dos cosidors
177. Un taulell
178. Una tauleta
179. Una taula
180. Tres dotsenas de cobertas entre octau y dotsé
181. Una pedra de picar paper que es rodona
182. En lo armari del menjador hi ha mercaderia per plegar
183. Quatre vocabularis eclesiástichs de full
184. Setse rosers en octau
185. Dotse Exercicis del christiá en dotsé
186. Vuyt doctrinas de Belarmino en octau

157. Aquí com en altres punts queda ben demostrat que el taller realitzava també treballs d'enquadernació. Al acabar d'estampar una edició no s'enquadernava tota de cop, sinó que s'anava fent per parts a mida que es posaven a la venda diverses partides de llibres.

161. Eina utilitzada especialment en treballs d'enquadernació.

176. Bastidors o telers utilitzats per cosir els plecs que havien de formar el llibre, en el moment de començar el relligat.

181. Operació de picar el paper, dintre els treballs del relligat.

185. Es pot tractar d'una de les obres: ULLASTRE, JOSEP, *Exercici del christiá*. Imp. per Narcís Oliva. O be, GRAU, FRANCISCO, *Exercicios del christiano*, imp. Jaume Bro, 1733, o l'edició anònima impresa per Josep Bro el 1793.

186. Vegis la nota 75.

187. Tres quadernillos de paper marca mitjana
188. Tres lliuras de cartrons y cartillas
189. Deu mans de sants de diferents lleys
190. Tres mans de paper pintat y dorat
191. En la Estampa
192. Un torcol vell de fer lamines fines
193. Una prempsa grossa de prempsar paper vella
194. Una prempsa de estampar que es vella
195. Un sach de fer fum de estampa gran y ben vell
196. Setse jogas de caixa de estampa vellas
197. Vint y sinch taulas de estampa vellas
198. Vint y set galeras vellas
199. Sis planxas de Endianas vellas
200. Una planxa de auca
201. Una planxa de la mapa de Gibraltar vella
202. Un full de planxas de sants de vint y sinch de San Francesch vellas
203. Dos fulls de planxas de sants de vint y sinch de casa, vells
204. Dos fulls de planxas de sants de nou vellas
205. Quatre fulls de planxas de sants de quatre vellas
206. Una joga de planxas del camino real de la cruz
207. Una joga de planxas de la Agricultura del Prior
208. Una joga de planxas del exercici del Christiá
209. Una joga de planxas del Kempis vellas
210. Dos jogas de planxas de sacras vellas
211. Quatre planxas de pedras de filosofia vellas
212. Una joga de planxas del Peregrí vellas
213. Una joga de planxas del Roser de Indulgencias vellas
214. Dotse florons que serveixen per varies cosas vells
215. Sis planxas de full vellas

189. Fulles de sants que es poden retallar.

195. S'empra en la fabricació de tinta.

199. Papers estampats que s'utilitzaven especialment com a tapes de les enquadernacions en rústica. Per obtenir aquests estampats s'empraven planxes troquel·lades.

207. Joc de planxes de l'obra de Fr. Miguel Agustín, *Llibre dels secrets de Agricultura, casa rústica y pastoril*. Se'n coneixen diverses edicions de Barcelona i de Saragossa; però la presència d'aquestes planxes fa suposar l'existència d'una edició gironina de la que no en tenim coneixement per altra font.

208. Joc de planxes que correspon a l'obra *Exercici del Christiá*, imp. Josep Bro, 1793.

209, 212, 213. Jocs de planxes que servirien per imprimir les obres que hem identificat en les notes 65, 60 i 61.

214. Planxes amb flors, floreres o florons, que decoraven els finals de capítol o les portades.

216. Quatre planxas de fer ventalls que son pahissos vellas
217. Tres quintars de lletra de cicero gros que es vella
218. Dos quintars y mitg de lletra de ters vella
219. Dos quintars de lletra de entredós vella
220. Un quintar y mitg de lletra de pelicano vella

Los quals bens y no altres confesá la dita Maria Bro y Nicolau haver trobat pertanyents a la universal heretat y bens de dit q^o Joseph Bro son marit, protestant expresament que si altres en lo temps en trobarálos continuará en lo present inventari o farà altre separat a tot lo que requirí a mi Manuel Lagrifa notari públich collegiat de Gerona llevar lo present acte que fou fet en Gerona y en la casa sobredita de dit Joseph Bro sita en dit carrer de las Ballesterías, dia, mes y any sobredits, presents per testimonis Agustí Figueró y Eudalt Thomas jovens llibreters de dita ciutat. Y jo Manuel Lagrifa notari publich collegiat de Gerona queu fas fe conech dita viuda otorgant y que de propia ma firmá.

Maria Bro Nicolau
Manuel Lagrifa Notari

Manual del notari de Girona Manuel Lagrifa, de l'any 1794, fols. 342 a 347. Arxiu Històric Provincial de Girona

IX

Inventari dels bens que havien pertenescut a Josep Bro, realitzat en ocasió de celebrar-se el segon matrimoni de la seva vídua Maria Nicolau, amb en Lluís Dalmau.

22 d'agost de 1796

Primo cent vintyvuit llibres de full foraster los quaranta vuyt vells y los vuytanta inútils que no poden servir.— Item cent vint y quatre llibres de full de la tella los vint vells y los cent y quatre inútils que no poden servir.— Item noranta hun llibres en quart foraster vells.— Item tres cents noranta tres llibres en quart vells que no son de ningun valor.— Item quaranta nou llibres en octau vells y son de ningun valor.— Item quaranta nou llibres en octau vells y inútils.— Item doscents y hun llibres en octau, son bons.— Item vint y set llibres en dotsé bons.— Item dotse llibres en setsé bons, tots estos llibres son encuadernats en pergamí.— Item vint llibres en quart a la francesa.— Item vint peregrins.— Item vint y quatre Franselms.— Item deu Histories de Don Pedro de Portugal.— Item vint y quatre del Rosari.— Item deu doctrinetas o exercicis xichs.— Item vint y quatre vidas de Santa Eugenia.— Item vint y quatre versos

216. Ventalls que portaven els assistents a la processó del Corpus.

nous.— Item vint y quatre faules de Pedro en llatí.— Item dotse Viacrucis.— Item tres raymes goits.— Item vint y quatre llibres en octau a punt de encuadernar.— Item dotse llibres en blanch en octau.— Item setse pasions de Reus.— Item tres dutsenas cubertas de pergamií.— Item catorse Savalls.— Item trestse juego Mediator.— Item quinse Antigota.— Item una massa de ferro.— Item dos ingenis dolents.— Item una claueta vella.— Item unas balansas una onza y una lliura.— Item sis pots de full per posar cosas a la prempsa.— Item sinch pots en octau.— Item sinch pots en quart.— Item quatre prempses de igualar, las dos son bonas per fer foch.— Item tres reglas de ferro.— Item quatre estisoras grossas.— Item dos compasos.— Item tres punxons.— Item una clau de ingeni.— Item unas estanallas.— Item un martell.— Item dos cosidors. Item un taulell.— Item una tauleta.— Item una taula.— Item una pedra rodona per picar paper.— Item dos cents sinquanta tres Rosers de Indulgencias.— Item cent sexanta sinch finesas de Jesús.— Item dos cents sinquanta tres jardins de María.— Item dos cents y deu manuals de terciaris.— Item quatre cents sinquanta quatre La Valle Meditació de la Misa.— Item quatre jochs la obra de Feijóo.— Item sis cen tas pasions de Vic.— Item cent vint y sinch leccions de Gramatica.— Item tres cents vuytanta comtes fets.— Item seixanta sinch mans doctrinas de Pare y fill.— Item Noucentas noranta Torrellas catalanas.— Item tres cents onse comtes Partinobles.— Item tres cents vuytanta y quatre Catons.— Item cent sexanta vuyt mans la Guitarra.— Item dos mans doctrinas o exercicis.— Item setcentas sinquanta dos taulas de los Dioses.— Item trenta sis mans faules de Fedro llatí.— Item una rayma y 1/2 de colocacions de repetir.— Item trenta retoriques de Comeus.— Item Vint y set y mitj mans versos nous.— Item catorse mans secrets per la rabia.— Item tretse tarifas per notaris.— Item dos centas novas Plantas de Catalunya.— Item cent sinquanta llibres de Pare Micola de La Bisbal.— Item vint y quatre Torrelas repetidas.— Item setse sumas de temps grosas.— Item set reglas de vida.— Item dos cents sinquanta principis de Gramatica.— Item setse mans juego Mediator.— Item tres cents sinquanta Antigota per feridura.— Item diset Virgilis.— Item sinquanta aramas catalanas.— Item vint y sinch sumas de temps castellanias.— Item vint alegancias de Gracia.— Item sexanta minguets.— Item tres centas tarifas de Pagesos.— Item vint prosodies repetits.— Item vint y sinch Miguels Verinos.— Item tres mans peregrins.— Item tres raymas Fra Anselms.— Item quinse mans constitucions de Cila.— Item vint y vuyt mans pasions vellas y novas.— Item tres centas quaranta una addició de Casus Conciencie de Benet Catorsé.— Item onse vidas del Pare Ucera.— Item deu mans vocablet de Torroella.— Item set Jochs Benet catorsé de Sinodo diocesano.— Item dos tomos Natalis Alexander de Predicamentis.— Item desavuyt raymas goits ab molts inutills.— Item setanta dos historias de Don Pedro de Portugal.—

Item sis raymas exercici nou.— Item sexanta vidas de Pare Gibert.— Item tres jochs de Concina.— Item cent vuytantavuyt quaderns de requiem.— Item vint y una rayma llibre de full estampat.— Item nou raymas y sis mans faulas de Ysop que falta cabar la impresió.— Item tranta raymas paper blanch per estampar.— Item dotse camíno del cielo.— Item deu epitome de la contrició.— Item Vintyvuit reglas de la buena crianza.— Item vint y sinch recopilacions de Cicero epistolas.— Item vint y vuyt economía de la vida.— Item tretse oficis de la Mare de Deu.— Item vint y nou dotaris Vida christiana.— Item sinch y 1/2 mans de breus.— Item vuit mans evangelis.— Item quaranta nou novenas de Santa Barbara.— Item trenta constitucions de San Felip.— Item desavuit mans Viacrucis.— Item se-xanta dos jochs Correo de Gerona.— Item sinch cents Granada de la Missa.— Item vint y quatre mans oficis de difunts.— Item quaranta sinch Granada meditacions.— Item vint mans diaris.— Item setanta sis mans Bacerolas castellanias y catalanas.— Item cent se-xanta set llibres exercici del christià.— Item doscents sinquanta sis La Valle Meditació.— Item nou Pasions de Vic.— Item sinquanta sis novas Plantas de Catalunya.— Item setanta Minguets.— Item cent tarifas de pagesos.— Item trenta nou Adició de casus concien-cie.— Item sinch mans vocables de Torrella. Tot lo tras y sobre dit se deu entender que son o es impresió en paper sens encuadernació.

En lo armari del menjador

Primo quatre vocabularis eclesiástichs.— Item setse Rosers.— Item dotse exercicis del Christià.— Item vuyt doctrinas de Belarmi-no.— Item deu mans de sants pintats.— Item tres mans paper pintat.

En un armari del primer pis

Primo cent deu llibres de diferents lleys y llibres en blanch.— Item vint y quatre llibretas blancas en un full.— Item sexanta breus.— Item quaranta vuyt salms penitencials.— Item trenta Miquels Ver-rinos.— Item trenta set novenas de la Mare de Deu.— Item vint y quatre llibres del Rosari.— Item onse historias de Don Pedro de Portugal.— Item cent Pasions novas.— Item desanou Principis de Gramatica.— Item vint y sinch novenas de Sant Joseph.— Item no-ranta set llibres per la rabia.— Item sinquanta mans estampas de full.— Item nou retoriqetas.—

Segon pis en un armari

Primo sinquanta llibres de full foraster.— Item dos quaderns de requiem.— Item setanta quatre llibres y ab estos una obra de Feijóo.— Item sinch llibres de fuil de la terra.— Item vint y tres lli-bres. Tots los de est armari son nous.

Altres armari de dit segon pis

Primo dos cents quaranta llibres de sacrificio de Misa.— Item dos centas catorse preparacions para la Muerte.— Item vint y tres llibres petits.— Item tranta nou llibres mes petits.

En dit segon pis

Primo trenta sis llibres de full tots dolents.— Item vuitanta tres llibres en quart tots no valen res.— Item quaranta nou llibres Trullenchs Moral vell.— Item vuitanta llibres nous en octau.— Item nou llibres en quart nous.— Item trenta un llibre en octau, son Concina i Genettos.— Item quaranta set llibres dels mateixos apunt per encuadernar.— Item sinquanta sis llibres de Sacrificio de Misa.— Item dotse preparacions para la Muerte.— Item sis quaderns de requiem.

En la Estampa

Primo un torcol per fer laminas.— Item una premsa grossa de premsar paper.— Item una premsa per estampar.— Item un sach per fer fum de estampa.— Item vint y set galeras.— Item sis planchas de indianas.— Item una planxa de aucas.— Item una planxa de la mapa de Gibraltar.— Item dos fulls planxas de vint y sinc sans.— Item un full planxas de sants se setse.— Item dos fulls planxas de nou sans.— Item quatre fulls planxas de quatre sants.— Item una joga planxas del camino real de la Cruz.— Item una joga de planxas de la Agricultura del Prior.— Item una joga planxas dels terciaris del christiá.— Item una joga planxas del Kempis.— Item dos jogas de planxas de sacras.— Item quatre planxas de pedras de Filosofia.— Item una joga de planxas del Peregrí.— Item una joga de planxas del Roser de Indulgencias.— Item dotse florons que serveixen per varias cosas.— Item sis planxas de trull.— Item quatre planxes de fer ventalls que son pahisos vells.— Item tres quintars de lletra de cicero gros.— Item dos quintars y mitg lletres de test.— Item dos quintars lletres de entredós.— Item un quintar y mitg lletres de pelicano.— Tot lo sobredit conté en tota la estampa.

Mobles de la casa

(Resumint, els mobles eren: taules, calaixeres, armaris, cadires, atuells de la cuina. Un bon nombre de culleres, algunes de plata, llançols, vànoves, etc.).

Quatre cases al carrer de Fontanillas

Una casa al carrer d'en Plantafaves

Dues cases en el carrer d'en Bern

Una casa al carrer de les Ballesteries

Varies cases i camps a Sant Gregori i Cartellà

Un hort en el Mercadal.

(Manual del notari Pere Màrtir Gaubert. Arxiu Històric Provincial de Girona).

X

Memorial que Fermín Nicolau presentó al Ayuntamiento junto con su solicitud de un cargo de Regidor de la ciudad. En este Memorial aduce los méritos contraídos y muy especialmente su actuación durante la Guerra de la Independencia.

18 abril 1815

Señor = Fermín Nicolau, vecino e impresor de la ciudad de Gerona, con toda veneración a V.M. expone: Que ha sido un verdadero patricio y defensor de V.R. persona estando de día y de noche en los sitios de la misma ciudad en uno de sus más arriesgados puntos y baxo las ordenes del comandante de su compañía el Dr. D. Carlos Pons; siempre en acción de defender la ciudad de la invasión y asalto de sus poderosos y fuertes enemigos, según es de ver en la certificación que presento. Que así mismo durante el Gobierno de las Juntas, les subministré de mi propio caudal todos los impresos que fueron necesarios, cuyo valor que aun no se me ha satisfecho pasa de ocho mil reales, junto con algunos otros artículos necesarios para los gastos de la guerra.

Otrosí que habiendo subcumbido Gerona por hambre y durante la permanencia en ella de sus opresores no ha tenido ni menos pretendido empleo alguno, antes muy al contrario, fue desposeido del que obtenía de impresor del Ilre. Ayuntamiento para el que fue entonces elegido otro sin satisfacerme los alcances que acreditaba, indicio de ser el suplicante un verdadero español y contrario del gobierno intruso.

Otrosí que en el ingreso de V.R. persona a esta ciudad ha tenido el honor de presentar el primero a vuestras reales manos el Real Decreto impreso de las gracias de la benemérita Gerona; E igualmente de presentar una esquila de los hijos de la misma, con que merecieron de V.M. que honrrase con su Real Persona la solemne acción de gracias a Nuestra S^a del Loreto en la que predicó Dn. Narciso Xifreu Canónigo de la insigne Colegiata de San Félix, cuyo sermón imprimí a mis costas por insinuación de V.M. y que se ha también dirigido a vuestras reales manos.

Otrosí que el suplicante en la elección de diputados repetidas veces le han recaído muchos votos, en testimonio del buen concepto en que le tiene todo el vecindario de esta ciudad.

El exponente aspira a uno de los regidoratos vacantes de la misma ciudad como a merced y resarcimiento de sus pérdidas y pasados trabajos y en cuyo desempeño se considera poder cooperar al servicio de V.M. de cuya beneficencia soberana espera la gracia del Regidorato mencionado. = Gerona y 14 de diciembre de 1814. A los R.P. de V.M. Fermín Nicolau.

(Manual d'Acords, any 1815, fol. 78, vo. Arxiu Municipal de Girona).

ELENC D'OBRES ESTAMPADES EN ELS TALLERS BRO

A continuació presento una relació d'obres impreses en els diversos tallers regentats pels Bro i els seus successors. Aquest elenc és fruit d'un intens treball de consulta en diverses biblioteques i repertoris bibliogràfics.

No es tracta d'un catàleg exhaustiu. Comprenc mot bé les grans dificultats que existeixen per aconseguir-lo; i encara mai podríem tenir la certesa de que ho fos. De moltes edicions se n'ha perdut la totalitat dels exemplars. També hi pot haver molts exemplars existents; però difícilment localitzables. És possible que en qualsevol moment apareixi una obra fins ara desconeguda.

En el recull que aquí presento hi ha una mostra representativa de la producció de cada un dels impressors estudiats. Aquesta relació ens pot donar, i de fet ens dona una idea força clara de l'activitat de cada un dels tallers i dels seus titulars; que completarà el que hem vist en el text d'aquest treball.

GABRIEL BRO I RAFAEL TRELAS (1703-1708)

Goigs de Nostra Senyora de Finestras..., 1704.

BONET, ALEJO, *Sermones varios morales y panegiricos* del Reverendo Padre Fray —... 1705, 8 hoj., 459 págs.; 11 hoj., 21 cm.

MARTÍNEZ DE CALA Y JARABA, ANTONIO, *Aelii Antonii Nebrisensis. De Institutione Grammaticae libri tres.* — s.a.

GABRIEL BRO (1708-1743)

CODERCH, MICHAEL, *Eterni Patris gnato, pro nobis nato... Panegyris ...*, 1707, 6 hoj., 18 cm.

GISPERT, IOANES, *Ad luminis aurasassurgente Jesu, panegiricum melos...*, 1716, 4 hoj., 18 cm.

PASCUAL Y DE REGAS, CARLOS, *Gemma mystica, christiana praxis, seu locuples thesaurus meditationum...*, 1733, 26 hoj., 232 págs.; 5 hoj., 13 cm.

AMAT, JUAN CARLOS, *Tractat breu y explicació dels punts de la guitarra, en idioma Cathalá ajustat en esta ultima impressió de la present obra...*, 1745, 8°.

ATANASIO DE BARCELONA, *Vida y virtudes del venerable Fray Gabriel Maciá de Canet, religioso capuchino de la provincia de Cataluña*, escrita por el P. — Sácala a luz el Il. Sr. Dr. Juan Maciá... s.a. 14; 82 págs., 19'5 cm.

JAUME BRO (1703-1768)

Goigs dela Sacratissima Reyna dels angels Senyora nostra, la humil Verge Maria Mare de Deu del Collell, 1726.

GARAU, FRANCISCO, *Exercicios del christiano ansioso de su salvación*. Obra póstuma. Su autor el M.R.P. — de la Compañía de Jesús... Sácala a luz Ignacio Roig y Garau, notario público de Gerona, sobrino del autor, 1733, 10 hoj., 349 págs.; 3 hoj., 20 cm.

Manuale ritualis Ecclesie et Diocesis Gerund. De mandato Illustrisissimi et Reverendissimi D.D. Balthasaris de Bastero et Lledó..., 1737, 353 págs.; 4 hoj., 16 cm.

BRO, JAIME, *El predicador evangélico*, 1740, 251 págs, 24°.

Cobles de Nostra Senyora de la Font Santa, situada en lo lloch de Jafre, 1747.

REBULLOSA, JAIME, *Descripción de todas las provincias, reynos, estados y ciudades principales del mundo sacada de las relaciones toscanas de Juan Botero Benes...*, por Fr. — de la Orden de Predicadores, 1748, 6 hoj., 456 págs., 20'5 cm.

PLANAT, JACOBUS, *Regula cleri, seu magisterium clerici*, 3.ª ed. corregida, 1755, 296 págs., 15 cm.

AYXELA Y GASSOL, JAUME, *Vida portentosa del molt insigne siciliá lo beato Benet de Palermo*, 1757, 172 págs.

Viva Jesús. Nova Germandat instituïda baix lo patrocini de San Francisco de Paula a utilitat espiritual y temporal del próxim..., 1758, 25 págs. 14 cm.

Sacras lamentaciones... a la Divina Madre de los Dolores, su ilustre y Venerable Congregación de la ciudad de Gerona en la anual fiesta de 1760. 1760, 4 hoj., 19 cm.

GRANES, BERNARDUS, *Puerilès elegantiae flores... in gramanticantium puerorum tertiae classis oblectamentum selecti ...—...*, s.a., 4 hoj., 104 págs., 15 cm.

AMAT, JUAN CARLOS, *Quatracents aforismes cathalans*, s.a.

La historia del noble y esforsat cavaller Pierres de Provença y de la gentil Magalona filla del Rey de Napolis y de las fortunas y treballs que passaren en la sua molt enamorada vida, s.a., 112 págs. 8°.

La historia del noble y esforsat cavaller Pierres de Provença y de la gentil Magalona filla del Rey de Napol's... Traduida ... per lo discret Honorat Comalada. 40 págs. 4º.

Assí comença la general Historia del esforçat cavaller Partinobles ... s.a., 68 págs., 4º.

Assí comença la Historia del esforçat cavaller Partinobles, s.a. 184 págs., 8º.

Cuento de un Rector de platxeria y de un escolá que el servía, 4 fols. a dos columnas.

IFERN, FRANCESC, *Compendi breu de las quatre regles generals de la Arismetica practica, que son sumar, etc.* Compost per lo Rnt. — pvre. ... Mestre en est Art en lo estudi major de la Ciutat de Gerona, s.a., 44 págs., 8º.

De les consuetuts de la ciutat de Barcelona, sobre las servituts de las casas e honors, vulgarment ditas den Sanctacilia, 12 págs., 8º.

Gracies e indulgencies que guanyen los confreres y confreraesses de la Confraria del Santissim Sagrament. Fundada en la Santa iglesia parroquial de Santa Maria de Pineda, s.a., 32 págs., 8º.

GRASSET, JAUME, *Modo, preparació y práctica de morir be; y de ajudar a be morir. Recopilació de las obras del Rnt. P.* — de la Compañía de Jesús, s.a., 200 págs., 12º.

ORRIOLS, FRANCISCO, *Dialogos de la doctrina cristiana,* que son norma, forma y pauta, ab los quals los pares, amos y mestres poden facilmente cumplir a la obligació que tenen de ensenyar la Doctrina Cristiana a sos fills, criats deixebles, etc. ... s.a. 114 págs., 12º.

PINAMONTI, JOAN PERE, *Meditacions breus dels novissims,* s.a., 58 págs., 10 cm.

Novena al Sacratissimo Corazón de Jesús, s.a., 58 págs., 10 cm.

Modo de hazer la Novena de Sant Francisco Xavier de la Compañía de Jesús Apóstol de las Indias. Sacado de las obras del P. Francisco García de la Compañía de Jesús, s.a., 10 cm.

Novenario del glorioso Padre San Narciso..., 78 págs., 10 cm.

Novena a San Narcís, 75 págs., 10 cm.

BARREME, *Llibre fácil de comptes fets o tarifa general de tota moneda...* Recopilació de las obras de F. — Arismetich, s.a., 96 hoj., 14 cm.

Gracias e indulgencies que guanyan los confreres y confreraesses de la Confraria del Cos preciós de Jesu-Christ. La qual está funda-

da en la Santa Iglesia parroquial de Sant Pere de la Vila de Figueras..., s.a., 32 págs., 14 cm.

CATON, *Catonis disthica Moralia cum scholis Desiderii Erasmi, Rotherdami*, s.a., 64 págs., 8°.

MIQUEL BRO (1770-1773)

LASITAU, PEDRO FRANCISCO, *Retiro de algunos días para una persona de mundo*, escrito en francés por el Sr. —... y traducido al castellano por D. Antonio de Tenzano y Sotomayor, 1770?, 2 hoj.; 315 págs., 15'5 cm.

VIRGLIO MARÓN, PUBLIO, *Bucolicas* de — con la égloga de la muerte del poeta Jayme Vanier, y esplicación de su primer libro. Traducido todo en lengua castellana por Pedro Bes y Labet, natural de Gerona, 1771?, 18 hoj., 288 págs., 16 cm.

Diario perpetuo para saber la hora en que rompe el Alva y en la que sale y se pone el sol, s.a.

CARCER, MIGUEL FERNANDO DE, *Tractat dels vicis y mals costums de la present temporada*, sin año, 48 págs., 8°.

FRANCESC BRO

KEMPIS, TOMÁS DE, *Tractat de la imitació de Christo y menyspreu del mon*, s.a., 6 hoj., 468 págs.; 6 hoj., 14 cm.

ISOP, *Faules de Isop*, 344 págs., 8°.

JOSEP BRO (1750-1794)

Edicto publicado en 22 de marzo de 1734 para la observancia de los nuevos aranceles generales, que con la real provisión del Consejo de 4 de febrero de 1734 se han establecido, ... Reimpreso en Gerona, 1734, 60 págs., 3 hoj., 21 cm.

AMAT, JUAN CARLOS, *Guitarra española*, 1745.

BONA, JUAN, *De la preparación para la muerte*, que escribió en latín el Eminentísimo Sr. D. — Abad General de la Congregación Reformada de San Bernardo..., 1753, 309 págs., 14 cm.

HIVERN, JOSEPH, *Modo expedit y practich de ajudar a be morir, teixit de breus y diferents Actes, Afectes y Oracions Jaculatorias*, 1756, 22, 164, 3 págs., 12°.

- BONA, JOANNES, *De sacrificio Missae tractatus asceticus...* Opus egregium omnibus Christi sacerdotibus a prime conveniens... Accedunt quam plura non minus utilia et necessaria. Prodeunt cura et studio D. Bernardi Simonis Presbyteri, 1758, 8 hoj., 231 págs., 19'5 cm.
- KEMPIS, TOMÁS DE, *Tractat de la imitació de Christo y menyspreu del mon.* Del V. — Traduhit en llengua cathalana de son original llatí, per lo Rev. Pere Bonaura, pvre. ...— 1759, 434 págs., 12°.
- VIVES, JUAN LUIS, *Dialogistica linguae latinae exercitatio.* Annotationes praeteresa in singula colloquia doctissimi viri Petri Motta in Hispaniae juventutem gratiam adjecimus ...—, 1759 ?, 220 págs., 14'5 cm.
- ROSINYOLI, CARLOS GREGORIO, *Veritats eternas...* escritas en italiá per lo P. —... y traducidas en catalá perun capellá..., 1761, 321 págs., 1 hoj., 16 cm.
- BARÓN, JAIME, *Llibre del Rosari de Nostre Senyora del Roser...* que compongué en castellá el M.R.P. Fr. —... Traduhit al cathalá per lo R. Francisco Roca, prevere, 1762, 3 hoj., 292 págs.; 3 hoj., 15'5 cm.
- BAUSELLS, FRANCESCH, *Font mystica y sagrada...* per Fr. —... Correjada y aumentada esta tercera impresió, 1762., 480 págs., 4°.
- BAUSELL, FRANCESCH, *Font mystica y sagrada...* per Fr. —... Correjada y aumentada en esta cuarta impresió, 1762, 520 págs., 4°.
- Vida, milagros y martirio del glorioso San Narciso, hijo, obispo y patrón de la ciudad de Gerona.* En esta impresió van añadidas las vidas y martirio de los discípulos de San Narciso, y la conquista que hizo el magnánimo Emperador Carlo Magno, en la ciudad de Gerona, y su diócesi contra los moros. La ha recopilado de varios autores un devoto del santo, 1763 ?, 212 págs., 3 hoj., 14 cm.
- SEÑERI, PABLO, *Quaresma del Padre* — de la Compañía de Jesús... Traducida de lengua toscana en la castellana por el Doctor Antonio de las Casas, 1765 ?, 2 vols., 21 cm.
- SEÑERI, PABLO, *Sacros panegíricos*, 1766.
- Real carta mandataria despachada en 18 de diciembre de 1766... sobre las moderaciones, ahorros y métodos de administrar los propios y arbitrios y extinción de derechos de Lleuda y de entrada de puertas de la Ciudad de Gerona, 1767.
- Sermones de las almas del Purgatorio*, sacados de diversos y graves autores, 1767, 246 págs., 6 hoj., 20'5 cm.
- Idea suscinta del origen, gobierno, aumento, excesos y decadencia de*

la Compañía del Nombre de Jesús..., traducido del italiano, 1768, 42 págs., 19 cm.

ALTAMIRAS, JUAN, *Nuevo arte de cocina*, añadido en esta última impresión sacado de la Escuela de experiencia económica, 1770, 12, 222; 14 págs., 14'5 cm.

CAMÓS, NARCISO, *Jardín de María plantado en el Principado de Cataluña*, 1172, 2 hoj., 424 págs.; 24 págs., 20 cm.

Pedimiento resolutivo y relativo a otros autos del proceso informativo sobre la vacante del Beneficio segundo de San Estevan de la Catedral de Gerona..., 1773, 9 págs., 30 cm.

ANTÓN DE SAN GERONI, *Representació de la sagrada Passió y Mort de nostre senyor Jesu-Christ*. Novament corretgida y regulada conforme a los quatre Evangelistes y sobre ells los Interpretes nos ensenyan de aquesta mai ben ponderada finesa, s.a. (después de 1773), 70 págs., 4°.

Instrucción de la Real Audiencia del Principado sobre la siembra del arroz, 1775, 6 hoj., 21 cm.

Constituciones de la Congregación y Escuelas de N° Sr. Jesu-Christo fundada bajo la protección de la Santísima Virgen María Nra Srª y del glorioso San Felipe Neri, 1779, 4 hoj., 185 págs., 10'5 cm.

Colección de pragmáticas y reales cédulas de Su Magestad y autos acordados por los señores del Consejo: incluyendo el auto de 5 de mayo de 1766 sobre instrucción y elección de diputados y personero del Común. Con un tratado de las facultades de los mismos..., s.a. (después de 1786), 178 págs., 20'5 cm.

ALVAREZ CALDERÓN DE LA BARCA, *Tratado de herrar caballos*, 1776, 4 hoj., 160 págs.; 13 hoj., 8°

ANICETO ALCOLEA, NICOLAU, *Manual de terciaris o Resum de Gracias* ... per lo M.R.P. anyadit en Barcelona per Fray Peregrí Tarafa ..., 1787, 192 págs., 13'5 cm.

Exercici del christiá que novament conté algunas meditacions, 1793, 4 págs., 436 págs., 13'5 cm.

Reglamento y dotación en consecuencia de la Real Gracia de la entera extinción del derecho de puentes, concedida a favor del común y vezinos de la ciudad de Gerona. Impresa de acuerdo de la Junta de propios y arbitrios de la citada ciudad de 3 de agosto de 1768, sin año, 10 págs. 29 cm.

VIVES, JUAN LUIS, *Dialogistica Linguae exercitatio...* cum indice Latino-Hispanico et Catalano, vocum difficiliorum a Joanne Ramirez compilato, s.a., 243 págs., 15 cm.

Relació històrica y moral de la Sagrada Passió de Jesu-Christ Nostre Senyor, s.a., 16 hoj., 10 cm.

Llibre que conté lo augment de moneda de or, conforme a la real pragmática de 17 de juliol de 1779...— sin año.

Vida y milagros del príncipe de los Anacoretas, y padre de los cenobiarcas, nuestro Padre San Antonio..., sácalo a la luz Joseph Navarro, s.a., 3 hoj., 256 págs.; 2 hoj., 15'5 cm.

IGNACIO DE LOYOLA, SAN, *Exercicios espirituales en el camino de la perfección*. s.a. 132 págs., 20'5 cm.

Relación de la muerte del Sr. Voltaire (Extracto de la obra ... El éxito de la muerte...), s.a., 8 págs., 19 cm.

RICARDOS, ANTONIO, *Manifiesto del Excmo. Sr. D.—*, s.a., 7 págs., 19 cm.

Papel curioso de un amigo de la Religión ... y bien público; con motivo de los desórdenes actuales de la Francia, s.a., 8 págs., 19 cm.

Oración fúnebre de Luis XVI, Rey de Francia y de Navarra (por un capellán francés... traducida... por ... D. Antonio Inglá y Font...), s.a., 11 págs., 19 cm.

Plan de la Real Armada española. Escuadra del Mediterráneo. Lista de los diputados que votaron por la muerte de su monarca Luis XVI. Carta de un padre anciano ... preso... en Paris a su hijo emigrante en España.... A la Francia por un Obispo emigrante, sin año, 8 hoj., 19 cm.

GAUTRUCHE, PEDRO, *Epítome de la fabulosa Historia de los Dioses*, que en francés escribió el P. — de la Compañía de Jesús. Resumido y traducido en español..., s.a., 110 págs., 9 cm.

Método breve para entender el Mediator y reglas generales que deben en él observarse, s.a., 15 págs., 14 cm.

CUGAT, ONOFRE, *Documents polítichs y morals; que deu practicar lo Christiá per sa vida, y salut espiritual y temporal desde el día en que entre en estat del us de la rahó fins al día de sa mort*, s.a., 38 págs., 16°.

De les consuetuts de la ciutat de Barcelona, sobre les servituts de les cases, e honors, vulgarment ditas den Sanctacília. Y també les Ordinacions dels arbres, s.a., 12 págs., 8°.

BARREME, *Llibre facil de comptes fets, o tarifa general de tota moneda*. Recopilació de las obras de Fr. — Arismétich, s.a., 12°.

Assí comensa ... En esta última impresió se ha anyadit la obligació que tenen los marits de provehir de lo necessari a llurs casas y així mateix la obligació de las mullers, 157 págs., 8°.

Assí comença la general Historia del esforçat cavaller Partinobles compte de Bles y après fonch Emperador de Constantinobla. Novament traduïda de llengua castellana en nostra catalana. Corretgit en esta impressió, s.a., 164 pàgs., 8°.

Nueva planta de la Real Audiencia del Principado de Catalunya. Establecida por Su Magestad, con Decreto de Diez y seis de enero de mil setecientos y diez y seis. Real Cédula instructoria de Su Magestad sobre el Gobierno político y económico de los Ayuntamientos. Y confirmación de las mismas que su Magestad quiere y manda se observe y guarde en virtud de su Real Decreto de 8 de enero de 1775, s.a., 39 pàgs., 20 cm.

Peregrinació del venturós peregrí ab las Coblas de la Mort, ara de nou corregidas, s.a., 48 pàgs., 14'5 cm.

MICOLA, FR. JOSEPH, *Clara explicació de las parts de que constan las oracions gramaticals,* 8°.

MARIA NICOLAU, VÍDUA DE JOSEP BRO (1794-1796)

Exhortación a la defensa de la Patria sacado del Diario de Barcelona del lunes 8 de diciembre de 1794. (Extracto de las Gacetas del viernes 12 y lunes 15 de diciembre de 1794. Trata de la retirada de las tropas y la entrega de la plaza de San Fernando de Figueras). (s.a.: 1794 ?), 5, 6 pàgs., 19 cm.

GIBERT Y TUTÖ, CARLOS, *Elogio al —Señor Conde de la Unión* comprendido en la dedicatoria que acompaña a un ... retrato y a la Carta pastoral del ... Arzobispo de Tarragona (s.a.: 1795), 13 pàgs., 1 grab., 14 pàgs., 1 hoj., 19 cm.

HAYE SAINZ HILAIRE, CONDE DE LA, *Extracto del papel francés Eco de los diarios;* 2 de julio de 1795 (sobre la prisión de María Antonieta y su hijo en el Temple), s.a., 4 hoj., 19 cm.

CASTELLÓ, BARTOLOMÉ, *Oración fúnebre que en las exequias del Ilustrísimo y Reverendísimo señor Don Thomas de Lorenzana y Butrón...* dixo en la Santa Iglesia Cathedral de la misma Don —..., 1796, 19 pàgs., 20 cm.

Edicto publicado en 22 de marzo de 1734, para la observancia de los nuevos aranceles generales... Se ha añadido a esta impresión la Cédula Real de 23 de julio de 1794 sobre el aumento del papel sellado que empezó a correr a 1° de enero del año 1795 (s.a.: 1795 ?), 72 pàgs., 21 cm.

TRATADO ... de paz concluido entre el Rey ... y la República francesa... en Basilea a 22 de julio de 1795, s.a., 20 pàgs., 19 cm.

DIARI perpetu per saber la hora en que romp el Alva y en la que ix y se pon el sol... arreglat y anyadit ... su autor D.F.N. y A., s.a., 13 cm.

OFICIO de difuntos, s.a., 75 págs., 13 cm.

GRACIAS o indulgencias que guanyan los cofreres y confreresas de la Confraria del Santissim Sagrament. Fundada en lo altar Major de la Santa Iglesia Cathedral de la ciutat de Gerona... A 2 de abril de 1557, s.a., 38 págs., 8°.

PELLICER DE VELASCO, MANUEL, Carta de consejos familiares a un joven militar, s.a., 16 págs., 19 cm.

FERMÍ NICOLAU (1796-1822)

ESOPO, Phaedri Augusti Liberti Fabularum Aesopiarum Libri quinque. 4.ª edición, 1796, 64 págs., 14'5 cm.

RIBOT, JOSEPH ANTONIO, Sermón que a los Rvdos. Curas Párrocos ... predicó —..., 27 de abril de 1797, 24 págs., 20 cm.

RURELL Y PÉREZ CLARAS, JOSÉ ANTONIO, Canción real que con motivo del anuncio de Pascuas de Navidad del Señor dixo ante el Ayuntamiento de la ciudad de Gerona... el día 24 de diciembre de 1798... D. —. 1 hoja., 3 págs., 19 cm.

VIADER, JOSEPH ANTONIO, La facultad de medicina vindicada por el Dr. D. —..., 1803, 54 págs., 20'5 cm.

PUIG, JUAN, Aviso importante sobre los casos extraordinarios de viuelas legítimas, 1803, 52 págs., 15 cm.

DALMAU Y XANDRI, SANTIAGO, Sonetos con que felicita las Pascuas de Navidad al M.I. Senado de la ciudad de Gerona. D. —... día 24 de diciembre de 1805, 4 hoj., 20 cm.

XIFREU, NARCISO, Sermón que en la solemnisima acción de gracias que ofrecieron los hijos de la ciudad de Gerona a su gloriosissima Patrona la Virgen de Loreto, por el beneficio de una protección particular en los asuntos de la presente guerra; y por haber evacuado las tropas francesas a dicha plaza y hallarse felizmente incorporada al reino de las Españas; con la particular e imprevista circunstancia de asistir a la misma solemnidad nuestro católico Monarca el Señor D. Fernando Septimo (Que Dios guarde) y los serenísimos infantes D. Antonio y D. Carlos, predicó en la iglesia de N^a S^a del Carmen el dia 27 de Marzo de 1814. D. —..., 4 hoj., 12 págs., 21 cm.

ALCAZAR, BARTHOLOMAEUS, De venusta partium orationis collocatione, & structura, per P. — Soc. Jesu, s.a., 20 págs., 15 cm.

- ALIVIO dels morts... Novena en sufragi de las animas del Purgatori per la Confraria de la Verge Maria dels Dolors, y de las llagas de San Francesch, fundada en la iglesia parroquial de Sant Pere de la Villa de Navata...—, s.a., 91 pàgs., 10 cm.
- ARMONIOS despertador dels pecadors, s.a., 119 pàgs., 14 cm.
- CANTICHS y versos llastimosos que contenen los pasos de la Passió sagrada de Christo Sr. Nostre, s.a., 32 pàgs., 16°.
- De les CONSUETUTS de la Ciutat de Barcelona, sobre les servituts de las casas e honors, vulgarment ditas den Sanctacilia, s.a., 20 pàgs., 8°.
- COBLAS de la mort y Passió de Jesu-Christ Nostre Senyor, s.a., 32 pàgs., 10 cm.
- DECIMAS a Jesús Crucificado, s.a., 32 pàgs., 1 hoja, 15 cm.
- Devota novena a Maria Santissima de Loreto: que en testimoni de la sua antiga devoció li consagran los fills de la ciutat de Gerona, 48 pàgs., 13 cm.
- EXERCICI devot de cada dia, que en las suas missions ensenyan los PP. Caputxins de la provincia de Catalunya en lo Bisbat de Gerona, 96 pàgs., 12°.
- GRACIAS e indulgencias que guanyan los confreres y confreresas de la Confraria del Cos preciós de Jesu-Christ. La cual está fundada en esta Santa Iglesia parroquial de la present villa..., 30 pàgs., 14'5 cm.
- JA HA RESUCITAT. Cobles o goigs de las botifarras per poder cantar en temps de Camarellas o caramellas o camilleras, &.
- TURMEDA, ANSELM, Llibre compost per Fra — ab la oració de San Miquel, lo jorn del Judici... 12 hoj., 13 cm.
- MODO práctic y devot per oir lo sant Sacrifici de la Misa..., s.a., 231 pàgs., 12 cm.
- MODO de resar lo Rosari de Maria Santissima, s.a., 32 pàgs., 10 cm.
- REDUCCION de la moneda de oro y de plata ..., 156 pàgs., 13'5 cm.
- Los set salms penitencials en versos catalans segons lo sentit literal, s.a., 40 pàgs., 16°.
- VIDA y milagros de San Narciso... por un devoto del Santo, 1760, 237 pàgs.
- VIDA peregrinació y mort del Benaventurat Sant Aleix, fill de Eufemiá Senador de Roma, s.a., 32 pàgs., 8°.

FERMI SUREDA (1830-1857)

Disposiciones que ha de observarse para ganar el jubileo en la Diócesis desde el 2 al 31 del actual mes de mayo..., 1851, 16 págs., 10'5 cm.

Devoto novenario a la preciosa muerte, gloriosa Asunción y augusta Coronación de María Santísima... 1851, 67 págs., 13 cm.

PINTÓN, JOSÉ, *Compendio histórico de la Religión desde la creación del mundo hasta el estado presente de la Iglesia*, 1854, 144 págs., 14'5 cm.

Mil Ave Marías o preparación espiritual al Sacratísimo Parto de María Santísima y al Nacimiento del Niño Jesús..., 1854, 8 págs., 16 cm.

COMPENDIO de la *Historia de España* traducido por ... por el P. Francisco José de Isla puesto en forma de diálogo... corregido y adicionado hasta el año 1830 por D. J.G. y C., s.a., 2 hoj., 94 págs., 15 cm.

PELEGRÍ LLADÓ, JOSÉ, *Lógica. Arte directivo del entendimiento en sus operaciones...* 1854, 117 págs., 15 cm.

LETRONNE, M. A., *Curso completo de Geografía Universal antigua y moderna...*, Traducida al español por D. F. D. ...—, 1854, 2 hoj., 202 págs., 1 mapa pleg., 15 cm.

PERE COROMINAS (1857-1869)

BLANCH E ILLA, NARCISO, *Romería a los Angeles. Origen, antigüedad, historia y tradiciones de este Santuario*, 1857.

BLANCH E ILLA, NARCISO, *Horas de solaz. Artículos literarios. leyendas y biografías*, 1857, 104 págs., 17'5 cm.

OLIVERAS Y ROSALES, FEDERICO, *Elias*. Traducción del francés por —, 1858, 87 págs., 17 cm.

OLIVERAS Y ROSALES, FEDERICO, *La viudez de Laura*. Traducción de D. —, 1859, 81 págs., 17 cm.

GEOGRAFIA de niños ... publicala el P.C.R. de S.J. de las Escuelas Pías, 1862, 48 págs., 15 cm.

PEREANTÓN Y RUIZ, SEBASTIÁN, *Guía de pecadores*, 1862, 97 págs., 15 cm.

GRACIAS e indulgencias que guanyan los confreres... del Preciós Cos de Jesu-Christ..., 1863, 30 págs., 1 hoj., 14 cm.

- MEMORIA que la Diputación Provincial de Gerona eleva al Excmo. Sr. Ministro de la Gobernación...*, 1865, 16 págs., 25 cm.
- CASELLAS E ILLA, RAMÓN, *¡Dichosos los que comprendiesen! o estampa del cuaresmo*, por D. Lectura mala, mediana y buena..., 1867, 278 págs., 22 cm.
- SURÓS, ANTONIO, *Sistema decimal métrico*, 1867, 32 págs., 14 cm.
- PASTELLS TAVERNER, ANDREU, *Lo fluvioler del Ter*, 1868, vol. 3º.
- LEY municipal...* 21 de octubre de 1868 anotada por D. Narciso Blanch e Illa, 1868, 3 hoj., 54 págs., 19 cm.

PAU PUIGBLANQUER (1870-1900)

- REYBAUD, CHARLES, Maria. Novela escrita en Francés por Mm. ... y vertida al español por la señorita Dª J.J. y L., 1875, 153 págs., 15'5 cm.
- EXPOSICION
Lo que haya de aceptable y de inadmisibile en la Exposición que a las Cortes elevan los comisionados generales por las provincias catalanas Extremadura y Castilla la Nueva sobre la fijación de un derecho ad valorem a la exportación de los corchos en planchas y cuadrados y en la impugnación del derecho opresor que se intenta imponer al corcho bruto, 1877, 16 págs., 22 cm.
- ALBUM *poético castellano-catalán que la redacción de «lo rosinyol del Ter» dedica al ilustre poeta D. José Zorrilla en su venida a esta Ciudad*, 1880, 117 págs., 16'5 cm.
- PALOL, PERE DE, *Poesías premiadas en lo Certamen celebrat per L'Associació Literaria de Girona en l'any 1886*. 1886, 31 págs., 18 cm.
- MUXACH VIÑAS, ESTEBAN, *Recopilación de las disposiciones para el arte de edificar con arreglo al derecho de Cataluña...*, 1888, 288 págs., 21 cm.
- BREVES REFLEXIONES sobre la sentencia condenatoria de Monsenyor el Duque de Orleans por un humilde rabula español*, 1890, 13 págs., 20 cm.
- GONZÁLEZ HURTEBISE, EDUARDO, *Apuntes para la Historia del Monasterio de San Feliu de Gútxols. Fray Benito Pañelles y Escardó...*, (1670-1743), 1900, 53 págs., 1 hoja, 19 cm.
- DINAMITA nueva materia explosiva que aventaja en un 30 % los efectos de la pólvora ordinaria. Fabricada en Bagur...*, s.a., 12 págs., 21 cm.

SINOPSIS DE LES IMPREMTES GIRONINES

Gaspar Garrich i Joan Simon - 1617					
Gaspar Garrich	1618-1640				
Jeroni Palol	1641-1703	Bro i Trellas	1703-1743	Jaume Bro	
Jeroni Palol		Gabriel Bro		1700-1768	
		Gabriel Bro			
Francesc Oliva	1703-1713	<hr/>		Josep Bro	
				1750-1794	
Narcís Oliva Just	1715-1803	Antoni Oliva	1744-1803	Miquel Bro	
N. Oliva Nadal		Antoni Oliva		1770-1773	M. ^a Nicolau
				1794-1796	
Vicens Oliva Feliu	1798-1817	Agusti Figaró	Francesc Bro	F. Nicolau	
Antoni Oliva Constans	1818-1836	1803-1847	<hr/>	1796-1822	
Vicens Oliva Palau	1836-1850			Vidua Nicolau	
				F. Sureda	
				1830-1857	
		Vidua i Fill de Figaró		J. Grases	
		1848-1855		1838-1847	P. Torres
		Melitó Suñer		Vidua Grases	1843-1877
		1855-1862		1847-1855	
		Carreras		F. Dorca	
		1862 ...		1856-1872	
				P. Corominas	
				1857-1869	
				P. Puig Blanquer	
				1870-1900	
				<hr/>	
				V. Dorca	
				1872-1877	
				V. Dorca	
				1877-1883	
				<hr/>	
					P. Torres
					1877-1900
					Dolors Torres
					Joan Masó